

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна  
Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»

До захисту

В.о. завідувача кафедри публічного управління  
та державної служби  
к.держ.упр., доц. Набока Л.В.

---

/Підпис/

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

281 Публічне управління та адміністрування

28 Публічне управління та адміністрування

Виконавець

здобувач 2 курсу, гр. ЗПУА- 4-23

В.Н. Куліш

Науковий керівник

д.держ.упр., проф.

В.Г. Бульба

Харків – 2024

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ .....	6
1.1 Сутність та особливості державного регулювання інституту власності .....	6
1.2 Закордонні практики державного регулювання інституту власності.....	15
РОЗДІЛ 2 ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО СУЧАСНИЙ СТАН.....	27
2.1 Формування механізмів державного регулювання інституту власності .....	27
2.2 Організаційно-правові засади державного регулювання інституту власності .....	33
РОЗДІЛ 3 АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ .....	41
3.1 Концепціальні підходи до удосконалення державного регулювання інституту власності .....	41
3.2 Модель публічного управління державними підприємствами .....	52
ВИСНОВКИ .....	60
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ .....	63

## ВСТУП

*Актуальність теми.* За роки незалежності України державне регулювання інституту власності пройшло досить складний шлях у своєму перетворенні, що знайшло відбиток на трансформаційних процесах економічного життя країни. Перехід від командно-адміністративної до ринкової економіки неминуче супроводжувався системними шоками, наслідками котрих стало звуження переробних та високотехнологічних галузей виробництва, поглиблення проблеми соціальної деградації.

Інститут власності є підґрунтям економічної системи, а його регулювання з боку держави виступає стрижнем соціально-економічного розвитку. Тенденції останніх років свідчать, що державне регулювання рухається в руслі лібералізації всіх сфер, що з однієї сторони виправдовує себе у потребі дерегуляції економіки, але з іншої набирає загрозливого характеру. Адже відбувається системний перекис регулюючого впливу на інститут власності в напрямку тотальної приватизації державного майна, необґрунтованого орієнтування виключно на зовнішні інвестиції (запозичення) та їх використання як головного фактора відтворення національної економіки, що у свою чергу породжує зростання валового зовнішнього боргу. При цьому реальний сектор економіки працює в умовах недосконалої структури кредитної пропозицій з високим рівнем процентних ставок, які перевищують рентабельність виробничих об'єктів економіки, що не дозволяє вчасно проводити модернізацію та створювати нові виробничі потужності тощо.

На користь актуальності обраної для магістерської роботи теми свідчить те, що на сьогодні з боку суспільства існує постійно зростаюча потреба у вдосконаленні відносин у сфері власності. Важливим суб'єктом у цьому питанні є держава та її інституції. Органи публічної влади повинні здійснювати регулюючий вплив на даний інститут з метою формування

ефективної моделі взаємовідносин між державою, приватним сектором та суспільством.

*Метою* магістерського дослідження є науково обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання інституту власності.

Для досягнення мети було визначено такі *завдання* дослідження:

- узагальнити науково-теоретичні основи державного регулювання інституту власності в Україні та світі;
- розглянути шляхи становлення інституту власності в Україні і сучасний стан і її сучасний стан;
- охарактеризувати організаційно-правове забезпечення державного регулювання інституту власності;
- розглянути шляхи удосконалення механізмів державного регулювання інституту власності.

*Об'єктом дослідження* є державне регулювання інституту власності.

*Предметом дослідження* є вдосконалення державного регулювання інституту власності в Україні.

*Методи дослідження.* У ході дослідження використовувалися такі методи:

- історичний та логічний методи – у ході дослідження генези інституту власності та значення держави у його формуванні та функціонуванні;
- системний та порівняльний аналіз – при дослідженні сутності та особливостях державного регулювання інституту власності;
- аналіз і синтез, економіко-статистичний, порівняльний, графічний методи – у ході дослідження результативності та соціальної ефективності використання об'єктів власності України.

*Практичне значення отриманих результатів* полягає в можливості використання теоретичних положень, рекомендацій та висновків у процесі

формування та реалізації державної політики щодо вдосконалення державного регулювання інституту власності.

*Структура магістерської роботи.* Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку джерел посилання. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок. Список використаної літератури нараховує 69 джерел. У роботі вміщено 2 таблиці.

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ

#### 1.1 Сутність та особливості державного регулювання інституту власності

Процес становлення та еволюції інституту власності пройшов довгий та складний шлях. Розвиваючись він приймав найрізноманітніші форми – від первісної до корпоративної. Тому, наразі інститут власності та механізми його державного регулювання залишається в стані трансформації та все більше набуває рис соціалізації.

Зазначимо, що на сьогоденішньому етапі інститут власності в Україні потребує нових підходів щодо регулювання з боку держави, адже прослідковується слабкість та нестабільність в його становленні. В майбутньому, дана ситуація може призвести до ще більшої економічної нестабільності та майнового розшарування в суспільстві. Тому доцільно переглянути інститут власності, як основу економічного розвитку та прогресу в суспільстві.

Інститути – це норми і правила поведінки які регулюють взаємодію людей в суспільстві. Інститути з'являються в суспільстві завдяки тому, що люди в соціальних групах намагаються реалізовувати свої потреби спільно. У ході суспільної практики вони знаходять деякі прийнятні зразки, шаблони поведінки, які поступово через повторення та оцінку перетворюються в стандартизовані звичаї та звички. Протягом деякого часу ці шаблони та зразки поведінки підтримуються суспільною думкою, приймаються та узаконюються.

Ефективність функціонування інститутів забезпечують механізми санкціонування та примусу до виконання. Інститут власності, що визнаний найголовнішою економічною категорією, складається з двох інститутів –

приватної та неприватної власності. Будь-яке виробництво з неминучістю ґрунтується на тій чи іншій формі власності. Вона робить вирішальний вплив на соціальний характер виробництва життєвих благ, на спосіб і обсяги їх розподілу, обміну і споживання, на структуру суспільства, політику, ідеологію і навіть моральність.

Розвиток відносин власності в усі часи викликав інтерес з боку мислителів. Тому доцільно буде проаналізувати, як змінювалися в історичному аспекті різноманітні концепції власності сформульовані науковцями.

Так, давньогрецький філософ Платон (427 – 347 рр. до н. е.) виділяв храмове й державне майно, особисте й суспільне. Наголошував на тому, що влада завжди надає великі переваги і важливо щоб люди, які очолюють цю владу були справедливими, адже несправедливий шлях породжує тиранію: яка то нишком, то насильно захоплює те, що їй не належить. Стверджував, що в державі не повинно бути ні бідних, ні багатих. Надлишок майна породжує неприязнь і розбрат як у державі, так і в приватному житті. Багатство розбещує людей розкішно; бідність стражданнями доводить людей до безсоромності. Тому надлишки потрібно вилучати на користь держави [69].

Арістотель (384 – 322 рр. до н. е.), розвиваючи свої помисли щодо власності, розглядав її у площині найкращого державного устрою. Тобто чи повинна власність бути загальною (державною) або не загальною (приватною)? Надавав перевагу все ж таки приватній, аргументуючи це тим, що коли турбота над власністю того чи іншого об'єкту буде поділена між різними людьми, серед них зникнуть взаємні нарікання; навпаки, вийде велика вигода, оскільки кожен буде з ретельністю ставитися до того, що йому належить. Арістотель, так як і Платон, розглядав межі в майнових станах між бідними та багатими. Головне вбачав – не стільки зрівняти у майнових статках, скільки влаштувати так, щоб люди, від природи гідні, не бажали мати більше, а негідні не мали такої можливості [2, 21].

Таким чином власність починаючи з ранніх часів отримувала різне змістовне наповнення, яке залежало від історичних обставин, соціальної атмосфери в суспільстві тощо. Відповідно мислителі вносили свої доробки та розглядали її то з економічної, то юридичної та навіть ідеологічної точок зору. Внаслідок цього в науковій літературі існує велика кількість поглядів щодо визначення таких понять як відносини власності, власність, права власності тощо. Розглянемо деякі з них та визначимо найбільш близькі до нашого дослідження.

Певна група науковців зазначають, що власність – це відношення особи (суб'єкта) до належної їй речі (об'єкта) як до своєї, котре виражається у володінні, користуванні і розпорядженні нею, а також в усуненні втручання всіх третіх осіб у ту сферу господарського панування, на яку простирається влада власника [21], а власність становить економічну основу життя суспільства, будучи показником його добробуту і особистого благополуччя громадян. Тому охорона відносин власності, їх чітке правове регулювання, захист прав власників від будь-якого неправомірного втручання – найважливіша задача держави .

Враховуючи думку науковців, можна виокремити дві найголовніші підсистеми власності – це економічна та юридична власність. Економічна власність – система сутнісних виробничих відносин між людьми (класами, соціальними верствами, групами, окремими індивідами тощо) з приводу привласнення різноманітних об'єктів власності (засобів виробництва, предметів споживання, послуг, робочої сили, патентів та ін.) в усіх сферах суспільного відтворення (безпосередньому виробництві, розподілі, обміні та споживанні). Юридична власність (право власності) – загальна умова виробництва, вияв волі певного класу і правове оформлення цієї волі в юридичних актах і нормах, у праві власності. Таким чином юридичне закріплення прав власності означає суспільне санкціонування певних дій суб'єктів щодо об'єктів власності, що має на меті саме упорядкування

відносин між людьми (легалізація відносини, що фактично склалися в суспільстві).

Цивільний кодекс України право власності визначає, як право особи на річ (майно), яке вона здійснює (володіння, користування та розпоряджання своїм майном) відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Таким чином можна стверджувати, що на сьогодні економічний та юридичний зміст власності тісно переплетені, доповнюють один одного та відображають сутність власності. Але все ж таки, на думку автора, первинним слід вважати економічну підсистему власності, а юридичну похідною. Адже в основі відносин власності лежить процес привласнення – відчуження, який ґрунтується на економічному інтересі (вигоді) та функціонує завдяки кредитно-грошовому механізмі. Хоча юридична власність у свою чергу забезпечує порядок (не допускає анархії) у взаємовідносинах між людьми, адже кожний знає та розділяє об'єкти власності на «моє» та «не моє».

М. Домашенко та В. Рубаник, наголошують, що право власності в економічній системі має визначальне значення для всіх форм господарської діяльності, і особливо – для індивідуального підприємництва; утвердження і неухильне дотримання правових форм і способів урегулювання відносин власності є тим фундаментом, від стану якого залежить міцність усіх інших елементів системи [21].

У такий спосіб, інститут власності – це сукупність певних суспільних міжлюдських відносин у сфері володіння, користування, розпорядження і управління власністю, поєднання різних видів власності, які мають вирішальний вплив на виробництво достатньої кількості суспільних та індивідуальних благ, на спосіб та обсяги їх розподілу, обміну і споживання, на структуру суспільства і його майнове розшарування, на різні формальні і неформальні інститути.

В кожний історичний період у суспільстві панувала певна ідеологія щодо власності. Від даних поглядів, наприклад, щодо типів, форм власності, вектору в якому повинна рухатись держава тощо, залежить майбутній або розвиток, або занепад. І не останню роль тут відіграє державна політика, яка в значній мірі саме формує цю ідеологію (агітаційні, пропагандистські заходи, які поширюються в Інтернеті, друкованих матеріалах, на телебаченні, радіо, лекціях, круглих столах, різних масових заходах, в тому числі зборах, мітингах, демонстраціях, конференціях тощо.

На сьогодні в країнах з розвинутою ринковою економікою поруч існують різні типи і форми власності, доповнюючи одна одну й урізноманітнюючи та збагачуючи економічне життя. Тобто є галузі, які можуть успішно розвиватися переважно на основі приватної власності: це в основному сфера обслуговування населення. Сучасна індивідуалізація виробництва також більшою мірою зорієнтована на приватну власність. Водночас технологічний процес окремих галузей вимагає їх усупільнення в рамках держави або окремого колективу (залізниця, транспорт, зв'язок та ін.). Таким чином, приватну і суспільну власність, як стверджують деякі економісти, не слід протиставляти, не слід також вважати, що одна з них більш прогресивна, а друга регресивна. Прогресивний економічний розвиток завжди передбачає взаємодію цих двох типів власності і водночас не заперечує того, що одна з них може бути переважаючою в окремі періоди й етапи розвитку людського суспільства.

Економічна наука і господарська практика розвинутих країн свідчить про зберігання і накопичення державою потенціалу власності, для запобігання і вирішення гострих проблем сучасної економіки, загроз та викликів глобалізації, світових криз, економічних та техногенних катастроф. Державна власність у розвинутих країнах становить інституційну основу для реалізації пріоритетних соціально-економічних цілей, зокрема забезпечення сталого економічного зростання та високого рівня соціальних стандартів життя.

Слід зазначити, що трансформація відносин власності в Україні виступала як спосіб подолання протиріч планової економічної системи, головним з яких була неадекватна частка державної власності. При цьому сама по собі висока частка державної власності не породжує необхідність трансформації, більш того, у даний час у ряді країн простежуються тенденції до збільшення частки державної власності. Стверджує, що незважаючи на приватизацію багатьох державних підприємств, проблема формування конкурентних і правових основ функціонування ринкового господарства поряд із проблемою державного регулювання в цій сфері залишилася невирішеною. Нині національна економічна система відчуває потребу в реформі державної власності не за допомогою збільшення або скорочення об'єктів державної і регіональної власності, а поглибленого наукового обґрунтування й удосконалювання функцій держави в економіці трансформаційного періоду.

Вітчизняний досвід довів, що соціально-економічна трансформація в Україні проводилася з тим, щоб змінити існуючий економічний порядок (економічну систему) та забезпечити економічне зростання. Зазначає, що під час тотальної приватизації не враховувалося те, що вона є лише складовою частиною створення соціально-орієнтованої економіки, і що її треба здійснювати синхронно з іншими процесами (у сфері реформування відносин власності це насамперед, корпоратизація).

Роль держави за наявності плюралізму форм власності в економіці полягає, з одного боку, у забезпеченні правового механізму реалізації відносин власності й механізмів взаємодії господарських об'єктів, а з другого – в ефективному використанні таких економічних важелів, як податкові ставки, норми відсотка, державне замовлення, пільги, обмеження, що забезпечує організацію та ефективне функціонування економіки. Крім того, держава повинна залишати у своєму володінні стратегічно важливі об'єкти і має реально впливати на процес суспільного відтворення. Вважає, що для того, щоб забезпечити високу ефективність трансформаційних процесів,

потрібно визнати, що основною формою роздержавлення має стати створення й розвиток колективного типу власності, що одним із найважливіших завдань у сфері трансформації відносин власності в Україні в сучасних умовах має стати формування на роздержавлених підприємствах такого механізму управління, який би, з одного боку, підвищував ефективність виробництва та реалізації продукції, а, з іншого – сприяв подоланню відчуженості найманих працівників від засобів і результатів виробництва.

Науковці і практики відмічають, що ініціатором роздержавлення була влада, а її представники (партійно-господарська номенклатура) в ході приватизації лише юридично оформили колишню державну власність. Державно-бюрократична власність перетворилася у приватно-бюрократичну. Інститут власності злився з інститутом влади, в результаті чого утворився такий інститут як «влада-власність». А новоявлені бізнесмени та політики – це колишні партійні та господарські керівники (або їх довірені особи), які дешево придбали великі об'єкти державної власності у ключових галузях народного господарства. Наш капіталізм не проходив стадію вільної конкуренції, а склався відразу як капіталізм переважно не багатьох великих промислово-фінансових груп. Такий капіталізм мовою економічної теорії називається «капіталізм олігополій», а в пострадянській термінології – «олігархічний капіталізм».

Таким чином, після такого перерозподілу власності виникає необхідність розроблення подальшої економічної стратегії розвитку прикладного характеру. Трансформаційні процеси повинні відбуватись при визначенні та обґрунтуванні найбільш пріоритетних напрямів удосконалення відносин власності. Підвищення ефективності перерозподілу власності неможливе без розробки довгострокової стратегії соціально-економічних перетворень. Зазначає, що формування ринкової економіки не завжди повинно відбуватись через руйнування інституту державної власності та знищення наявного економічного потенціалу. Відносить до основоположних

проблем у вітчизняній економічній науці необхідність удосконалення державного управління економікою, яка ґрунтується на концепції активної участі не тільки держави-регулятора, але і держави-власника в ринкових процесах. Виокремлює пріоритетні напрямки в пропонованому підході: ставка на внутрішні джерела зростання, стимулювання розвитку економічної свободи, подолання розриву між фінансовим та реальним секторами економіки, соціальна направленість стратегії державного управління і економічних змін в країні.

Відповідно можновладцями були створені перешкоди формуванню ринкових відносин та процесам соціалізації держави, економічної системи і системи власності. Тому, наразі актуалізуються питання створення конкретного механізму впливу на владу у забезпеченні ефективного і соціалізованого управління суспільними цінностями. Тобто мова має йти про інституціональне підприємництво по створенню норм та правил, що визначають зміст присвоєння та приналежності блага, здатних не тільки захистити або убезпечити суб'єктів привласнення, але і мотивувати їх на внутрішню працю щодо вдосконалення свого людського капіталу, а також на більш продуктивну працю по створенню інноваційних товарів. Оскільки відносинам власності відводиться ключова роль у системі соціально-економічних відносин, то саме процеси перетворення власності спричинили загострення існуючих проблем і виникнення нових протиріч у всіх сферах суспільного життя новоствореної країни. Система власності, як ядро соціально-економічної системи, безпосередньо впливає на процеси формування в Україні основ індустріального і постіндустріального суспільства, тому потребує глибокого дослідження внутрішньої логіки її трансформації та відповідних методів реформування.

Слід наголосити на тому, що за період незалежності України значення держави у формуванні та функціонуванні інституту власності розглядалася однобоко. Адже політична еліта постійно акцентує увагу в основному на приватній власності, а що стосується суспільної (державної), то зазначається,

що вона неефективна, збиткова і т. д., продовжуються посилюються щодо продажу держаних об'єктів, що на даному етапі є недопустимим. Відповідно, пануючий вплив на інститут власності здійснює регуляторна політика держави, яка конкретизується у виконуваних нею функціях. Таким чином, від того, що закладатиметься в основу державної політики щодо подальшої трансформації інституту власності, буде залежати або соціально-економічний розвиток із поєднанням різних форм власності, або черговий занепад ускладнений деструктивними впливами з боку олігархічних кланів, спрямований на тотальну монополізацію економічної сфери.

Наступним кроком слід розглянути суб'єкти та об'єкти власності. Першими можуть виступати окремі громадяни, колективи, держава та ін. До других науковці відносять продукт, робочу силу, засоби виробництва, землю, природні ресурси, рухоме та нерухоме майно, цінні папери тощо.

Таким чином, підійшовши до класифікації власності, слід зазначити, що вона впродовж історії знаходила своє відображення в різноманітних типах, формах і видах. Що стосується форм власності, то вони поділяються на державну, колективну, індивідуальну та змішану. У свою чергу кожна з них вміщує певні види власності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Структурна класифікація власності

Тип власності	Суспільна		Приватна	Змішана
Форма власності	Державна	Колективна	Індивідуальна	
Вид власності	Загальнодержавна	Партнерська (пайова)	Особиста Приватна	Державно-колективна Державно-приватна Державна/колективна/ приватна з участю іноземного капіталу Інша
		Корпоративна (акціонерна) Муніципальна (комунальна) Кооперативна		
		Інтелектуальна		

З таблиці бачимо, що державна форма власності включає в себе загальнодержавні об'єкти (100 відсотків права власності належить державі). Колективна складається з таких видів власності, як партнерська (пайова), корпоративна (акціонерна), муніципальна (комунальна) та кооперативна. Індивідуальна включає особисту та приватну власність. Що стосується інтелектуальної, то вона може належати як індивідуальній, так і колективній формі власності. Наразі в результаті технологічного прогресу людства спостерігається мультиплікативне зростання інноваційних продуктів інтелектуальної праці як об'єктів інтелектуальної власності, що є основою матеріального і духовного виробництва у інформаційному суспільстві.

Наведена в таблиці структура не вичерпує себе й може бути доповнена, адже відносини власності перебувають у постійній динаміці, зазнають впливу з боку соціальних, економічних, політичних чинників тощо.

## **1.2 Закордонні практики державного регулювання інституту власності**

Україна та її соціально-економічний розвиток знаходяться на етапі трансформації. Тому, доцільно проаналізувати досвід зарубіжних країн в питаннях формування інституційних змін форм власності, як детонатора соціально-економічного розвитку.

Економічна наука і господарська практика розвинутих країн свідчить, що держава зберігає і накопичує потенціал власності для запобігання і вирішення гострих проблем сучасної економіки – загроз та викликів глобалізації, світових криз, економічних та техногенних катастроф. Державна власність у розвинутих країнах становить інституційну основу для реалізації пріоритетних соціально-економічних цілей, зокрема забезпечення сталого економічного зростання та високого рівня соціальних стандартів життя.

Таким чином, для побудови ефективного господарства та забезпечення гідних соціальних стандартів, необхідно здійснювати системний вплив

держави на стимулювання розвитку інституту власності. Досить цінну інформацію в даному напрямку може містити досвід зарубіжних країн. Відповідно далі буде розглянуто зарубіжний досвід участі держави у стимулюванні розвитку інституту власності таких країн як Франція, Польща, Китай.

Цікавий досвід участі держави у формуванні інституційних змін власності має Франція. Ця країна характеризується найбільш розвиненим державним регулюванням економіки, що проявляється в індикативному плануванні (формуванням стратегічних планів і поточних прогнозів займається Генеральний комісаріат з планування).

Французька економіка на сьогодні акумулює в собі всі форми власності: державна, колективна, індивідуальна, змішана. В історичному аспекті держава постійно впливала на інститут власності, трансформуючи його то в бік усупільненого, то в бік приватного господарювання, за що й отримала назву етатистської (етатизм, статизм (від фр. *État* або англ. *State* – держава [25]).

Після масштабної націоналізації (енергетика, вугільна, хімічна, промисловість, чорна металургія, транспортне машинобудування, виробництво побутової електроапаратури, будівництво, зв'язок і транспорт тощо) у 1950-1960-х рр. третина майна належала державі, в тому числі п'ята частина промисловості, безліч банків, автотранспорт, великі страхові компанії і радіомовлення. Головним завданням в цей час була індустріалізація з метою утримання за Францією статусу сильної держави. Відповідно, країна в той час здійснювала 30 відсотків всіх капіталовкладень .

У подальшому, після двох хвиль денационалізації, які були здійснені в 1970-х і в 1990-х рр., у державному секторі все ж залишалось багато промислових підприємств і банків. Але механізм управління ними істотно змінився. Держпідприємства перетворилися в змішані акціонерні товариства (контрольний пакет акцій належить державі), були переведені на незалежне від бюджету функціонування та почали діяти в жорстких умовах ринку.

Незважаючи на значні реформи і приватизації, уряд продовжує контролювати більшу частину економічної діяльності. Державні витрати, 56,2 відсотки ВВП в 2010 році, були одним з найвищих. Уряд як і раніше володів акціями корпорацій в різних секторах, включаючи банківську справу, енергетику, виробництво і розподіл, автомобілі, транспорт і телекомунікації. Про значну роль держави в економіці Франції свідчать такі факти:

- Франція перерозподіляє понад 50 відсотків ВВП;
- кількість зайнятих в держсекторі становить 24 відсотка усього числа зайнятих;
- найбільші французькі ТНК – це, перш за все, підприємства з державною часткою участі, такі як Renault (автомобілебудування), Thomson (електроніка), Aérospatiale (літаки "Airbus" і ракети "Arian").

Державні підприємства мають юридичну форму акціонерних товариств. Їх акції належать державі безпосередньо або через націоналізовані банки і фінансові організації. Державні компанії діють переважно в автомобілебудуванні, авіакосмічній, електронній, хімічній, нафтогазовій промисловості, чорній металургії, що мають ключове значення для економіки країни, або в галузях, що вимагають великих інвестицій і в яких приватні компанії не можуть забезпечити достатню норму прибутку для розширеного відтворення. У промисловості діють 446 державних компаній, головним чином в чорній і кольоровій металургії, хімії, машинобудуванні, в галузі транспорту і зв'язку – 194 компанії, в енергетиці – 32 компанії, у фінансовій сфері - 280 компаній. Як правило, державні компанії відрізняються значним рівнем концентрації виробництва, високою продуктивністю праці і активною зовнішньоторговельною діяльністю.

За оцінками Національного інституту статистики та економічних досліджень (Institut national de la statistique et des études économiques, INSEE), на кінець 2013 р. французька держава контролювала 1444 компанії. Активами відають дві структури. Це – Агентство державних часток (Agence des participations de l'État, APE), створене в 2004 р., і найстаріший, чинний з

1816 р. державний фінансовий інститут, підзвітний Рахунковій Палаті і підлеглий Парламенту – Депозитно-консигнаційна Каса (Caisse des Dépôts et Consignations, CDC).

Державний сектор Франції характеризується високою концентрацією робочої сили особливо на ДП. На перші 10 ДП припадає 73 відсотка зайнятих на всіх ДП. У числі ДП-лідерів за чисельністю зайнятих, а також по обороту: La Poste, SNCF, Orange (телекомунікації), GDF Suez (нині ENGIE), EDF, Airbus (авіабудування), Renault (автомобілебудування), Air France-KLM (авіасполучення), Safran (електроніка, високі технології). У перші два десятка ДП по обороту входять також компанії оборонної промисловості і високих технологій: Safran, Thales, DCNS (Direction des Constructions Navales), Nexter.

При цьому держава була і залишається основним гарантом розвитку сфери наукових досліджень і розробок. Частка держави в загальних витратах на НДР становить близько 50%. Франція, як і раніше, вирізняється з-поміж країн ОЕСР активною участю держави в підтримці розвитку НДР промислового сектора. У 2010 р. на частку прямої державної фінансової допомоги промисловості на розвиток НДР припадало 32% від загальної суми допомоги, в тому числі 56% на військові НДР.

Крім того, державою фінансується реалізація великих науково-дослідних і економічних програм, витрати на оборону. Таким чином, основний упор Франція зробила на розвиток таких технологічних програм і проектів, які дають їй доступ до самої передової і перспективної техніки і технологій. За прогнозами експертів, французькі науково-дослідні організації та промислові фірми зможуть в кінці століття вийти на передові позиції в ряді таких наукоємних галузей, як робототехніка, засоби зв'язку, створення нових матеріалів, біотехнологія, інформатика, мікроелектроніка. Слід зазначити, що в законодавчій базі (програмних документах) Франції прослідковується курс держави як довгострокового інвестора, де віддається перевага не отриманню прибутку в короткостроковому періоді, а цілям

середньострокового і довгострокового соціально-економічного розвитку в інтересах майбутніх поколінь.

В XXI столітті політика країни спрямована на подальший розвиток конкуренції, що стоїть на фундаменті вільного підприємництва й торгівлі. Відповідно створення малих підприємств постійно стимулюється всілякими допомогоюми в отриманні довгострокових і короткострокових позик, наданні податкових пільг, гарантій і страхування кредитів, забезпеченні комерційною інформацією, встановленні законодавчих гарантій щодо запобігання повного банкрутства, виділенні спеціалістів для координації діяльності малих підприємств, підвищенні кваліфікації управлінського персоналу тощо.

На сьогодні державна політика спрямована на подальшу соціалізацію інституту власності. Так, у Франції законодавчо стимулюється внутрішній перерозподіл акцій. Дедалі помітнішою стає тенденція переходу підприємств у повну власність їх персоналу. По суті, йдеться про створення кооперативної форми власності не в результаті об'єднання дрібних індивідуальних власників, а через придбання підприємства його персоналом

При цьому Франція, як і більшість розвинених країн, має проблеми з бюджетною політикою. Незважаючи на спробу зорієнтувати її на ефективне витрачання державних ресурсів, найбільша реформа бюджетного законодавства у XXI столітті виявилася не надто результативною. Величина державного боргу перевищила 2 трлн євро, а його рівень впритул наблизився до 100% ВВП. Млява господарська кон'юнктура, високе безробіття, неконтрольований притік мігрантів та інші дестабілізуючі чинники продовжують розгойдувати французькі публічні фінанси. Франції належить пройти через тривалий і болісний період їх оздоровлення.

Як бачимо, формуючий вплив на інститут власності Франція здійснює методами державного регулювання, зокрема стимулюванням підприємницької діяльності, переведенням держпідприємств на ринкові колії, створенням умов для подальшої кооперації тощо.

Практика Польщі щодо формування інституційних змін власності є особливо цінною для України. Адже ця країна близька нам як за традицією організації соціально-економічної сфери (в історичному аспекті соціалістичні умови життя з усіма вихідними складовими), так і за географічним місцезнаходженням.

До початку реформ, а це почато 90-х ХХ ст., економіка Польщі знаходилася у стані глибокої системної економічної кризи (гіперінфляція, зниження рівня виробництва, рівня життя населення). Відповідно було покладено курс на кардинальні системні зміни, які потім отримали назву «шокова терапія». Для забезпечення стабілізації були впроваджені наступні заходи: жорстка монетарна політика; ліквідація бюджетного дефіциту за рахунок скорочення дотацій на продукти харчування, сировину, заходи виробництва, енергоносії, відміни більшості податкових пільг; лібералізація основної маси цін (понад 90% цін є вільними) і підвищення цін, які залишилися під контролем держави (енергоносії, транспортні тарифи, квартплата, ліки); введення часткової конвертації польської валюти за умов її значної девальвації, уніфікації курсу на всіх ринках і лібералізації зовнішньої торгівлі; жорстка обмежувальна політика доходів [13].

Але «Шокова терапія» зазнала критики з боку політичної еліти Польщі, і в 1994-1997 рр. була успішно впроваджена програма реформ «Стратегія для Польщі», яка кардинально відрізнялася від попередньої ліберальної політики початку реформ. Ключовими векторами були наступні:

- створення необхідних інститутів;
- державне втручання в економіку;
- справедливий розподіл доходів.

У ході проведення реформ були значно покращені основні макроекономічні показники країни. Відбувався поступовий перехід до нової системи оподаткування підприємств (незалежно від форм власності), створення однакових умов господарювання. Таким чином, «Вашингтонський консенсус» з гаслом «лібералізація + приватизація», заснований в основному

на монетаристській концепції, трансформувався в бік посилення державного втручання у формування інститутів розвитку.

У період 1990-1992 рр. у Польщі відбулася так звана «мала приватизація», у приватні руки перейшла основна частина роздрібної торгівлі та побутових послуг. Частка приватного сектора у ВВП зросла з 29 % у 1989 р. до 47 % у 1992 р., перевищила 50 % у 1993 р. та досягла майже 70 % у 1996 р. Що стосується приватизації великих підприємств, то тут влада не спішила, адже розуміла важливість поступових змін у принципах їх управління. Тобто програма «Стратегія для Польщі» була заснована не на руйнуванні державного сектора, а на поступовій приватизації. Відповідно відбувалася корпоратизація державних підприємств з обмеженим числом власників акцій та перехід на управління шляхом найму компетентних менеджерів.

Таким чином, державні підприємства в основному працюють з участю приватного капіталу та являються організаціями, над якими держава здійснює контроль задля досягнення поставлених задач з максимальною ефективністю. При цьому у стратегічних підприємствах, передусім у сфері енергетики і важкої промисловості, держава зберегла контрольний пакет, а для кращого залучення капіталу частина акцій котирується на біржі.

Для ефективнішого функціонування приватного сектору був прийнятий Закон «Про свободу економічної діяльності та підприємництва» (2004 р.), який регламентує загальні правила ведення бізнесу. Він відомий ще під назвою «конституція бізнесу», адже регулює умови старту, ведення та обмеження підприємництва тощо.

В економічному житті Польщі присутні всі форми власності: державна, колективна, індивідуальна, змішана. Відповідно всі організації мають доступ до державних замовлень (діяльність регламентується законодавством Польщі та ЄС. Створення 14 особливих економічних зон дозволило запуснути маховик, робочі місця на новостворених об'єктах повинні підтримуватися і зберігатися протягом не менше п'яти років з дня прийняття на роботу (три роки для малих і середніх підприємств). При цьому держава гарантує

звільнення від податку на прибуток компаній, що працюють в даних економічних зонах.

Завдяки створенню за роки трансформації масштабного та ефективного сектору малих і середніх підприємств, значною мірою зорієнтованого на експорт, Польщі досить швидко вдалося подолати кризовий стан у промисловому виробництві (2008-2009 рр.). У період фінансової кризи МСП отримували підтримку та стимулювалися завдяки значному розширенні системи банківських гарантій і полегшеному доступі до грошових коштів з фондів ЄС.

На випадок фінансових криз у Польщі діє спеціальний закон щодо іноземної валюти, який покликаний захищати так званий «Валютний інтерес» держави. Передбачається впровадження адміністративних бар'єрів для відтоку капіталів з країни. Таким чином, формуючи інституційні зміни власності органи державної влади Польщі забезпечували:

- створення сприятливих умов для ведення МСП;
- розвиток ринкової інфраструктури;
- проведення помірної приватизації державної власності;
- переведення державних підприємств на ринкові колії;
- створення особливих економічних зон;
- державні замовлення;
- політика відстоювання національних інтересів тощо.

Завдяки даним заходам Польщі вдалося досягти економічного росту та покращення соціальної сфери в країні.

Що стосується Китаю, то політичне керівництво розпочавши реформи, шукає інші шляхи, альтернативні східноєвропейському. При цьому Китай утримується від повної лібералізації економіки і практично в будь-яких питаннях уникає «шокової терапії» старої системи. В Китаї перехідність розуміють як одну з фундаментальних рис світової економіки. Її дослідження значно активізувалися у зв'язку з необхідністю не тільки реформувати економічну систему країни, а й реалізувати власну стратегію.

Таким чином, реформуючи економіку країни, у другій половині ХХ століття в Китаї почали відходити від державного монополізму шляхом розвитку різноманітних форм власності: колективна, індивідуальна, змішана (у тому числі з іноземним капіталом) тощо.

Подальша політика реорганізації та реструктуризації державної власності посилилася за рахунок повної або часткової купівлі приватними (була зроблена ставка на приватизацію підприємств їх же власним менеджментом) та іноземними інвесторами державних підприємств. Так, за період 2006–2010 рр. було укладено 66 угод щодо придбання іноземним капіталом вітчизняних підприємств (на суму 6,5 млрд. юанів). Відповідно частка майна, де переважає акціонерна власність, в економіці Китаю становила приблизно 60 % (в 1990 р. – 9,8 %), а у найближче десятиліття прогнозують збільшення до 90 % [29].

Для залучення іноземного капіталу було обрано «точкову» стратегію. Влада стимулювала надходження закордонних капіталовкладень у країну шляхом створення 60 спеціальних економічних зон у найбільш розвинутих приморських районах. Однак починаючи з 2000 років Китай змінює політику щодо зарубіжних інвесторів (лояльність, пільгові умови, що включають в себе податки на прибуток, таможні збори), що прослідковується у відстоюванні власних інтересів.

З одного боку Китай відкритий для іноземних інвесторів, торгівлі, участі у фондових біржах. З іншого має досить авторитарну монетарну політику. Тобто запроваджено значні обмеження на рух капіталу. Зокрема, дозволяється ввозити валюту в країну та конвертувати її в юані, а от з вивезенням валюти виникають складнощі. Адже даний механізм ускладнений процедурою надання дозволу та суворо контролюється державними органами. Відповідно іноземний інвестор, який вклав у виробництво гроші, обладнання, устаткування, технології, може повернути інвестиції тільки у формі виробленого товару. Законодавством передбачено, що підприємства з іноземним капіталом 70 відсотків виробленої продукції

обов'язково мають експортувати з Китаю і тільки 30 відсотків дозволяється реалізувати за юані на внутрішньому ринку. Таким чином, нестандартний підхід Китаю до реформування економічної системи забезпечив стійкість до зовнішньої кон'юнктури під час глобальних проблем (фінансова, соціально-економічна сфера).

Слід зазначити, що китайська правова система прогресує у сфері відносин між владою і власністю, що проявляється у поступовому розвитку та становленні інституту власності. Хоча даний процес і протікає досить повільно.

Таким чином, ситуація з приватною власністю мала двоякий характер. З однієї сторони власник якби володів майном, а з іншої був залежний від місцевої та центральної влади. Такий довгий період правового вакууму можна трактувати як перевірка владою нових стратегій та підходів щодо розвитку соціально-економічної сфери. Відповідно політична еліта не наважилася руйнувати старі уклади життя, не перевіривши на практиці нові підходи.

Що стосується землі, то вона є державною. В Китаї не вводили приватну власність на землю, її просто передавали в користування селянам. Держава з останніми заключає довгострокові підряди на поставку сільськогосподарської продукції. Продаж або суборенда землі в Китаї заборонена.

Позитивний вплив на інститут власності та економічне зростання здійснила реформа регіонального управління та фіскальна децентралізація. Перша мала наступну формулу: процвітання місцевого бізнесу = процвітання чиновників. Керівники територіальних одиниць (будь-якого рівня) підписували контракт, за яким зобов'язувались у певний термін підвищити ряд показників. Якщо вони його не виконували, то отримували догану та могли бути звільнені або понижені. У разі виконання або перевиконання, отримували премію або йшли на підвищення. Друга характеризувалася тим, що місцева влада була практично відрізана від центрального фінансування і

бюджетних субсидій. Покривати всі видатки доводилося за рахунок податкових надходжень. Відповідно підприємці, як найбільші платники податків, стали сприйматися як важлива складова місцевої економіки.

Для впорядкування управління державними підприємствами в 2003 році була сформована Державна комісія по управлінню й нагляду за державною власністю, яка акумулювала в собі всі великі підприємства в стратегічних для держави сферах (оборона, виробництво і транспортування енергії, телекомунікації, нафта і нафтопереробка, вуглевидобування, громадянська авіація, кораблебудування, машинобудування, автомобілебудування, ІТ, будівництво, металообробка, хімічна промисловість, геологорозвідка, торгівля, інвестиції, медицина, виробництво будматеріалів, сільське господарство, земельні роботи тощо) крім банків та фінансових установ, адже вони вже мали свої органи управління. Головною ціллю створення цієї управлінської структури було підвищення прибутковості державних підприємств, а ключовими завданнями були наступні:

- правління активами держпідприємств;
- діяльність в якості стратегічного інвестора;
- контроль за кадровою політикою;
- стимуляція реформування і модернізації держпідприємств.

Аналітики Міжнародного валютного фонду зазначають, що на сьогодні в Китаї відбувається уповільнення росту і перебалансування економіки в бік внутрішнього споживання. Дана політика дозволить замкнути соціально-економічну сферу з опорою на самодостатність.

Таким чином, в Китаї було задіяно як ринкові (право на приватну власність, створення бірж, банків, комерційних фондів, торговельних та інших організацій), так і державні механізми (демонополізація власності, розвиток різних форм власності, державна інвестиційна діяльність, стимулювання зарубіжних інвесторів тощо) формування інституційних змін власності. Підсумовуючи, слід зазначити, що країна веде політику

напівзакритого типу і в разі загрози національним інтересам, можуть відбуватися одномоментні зміни у вище зазначеному інституті на користь держави.

Приклад Франції, Польщі та Китаю дає матеріал для деяких узагальнень. Політика щодо державного регулювання інституту власності має широкий спектр інструментів та методів впливу. Таблиця 1.2 містить інформацію щодо їх використання в умовах різних моделей соціально-економічного розвитку.

Таблиця 1.2 - Методи впливу на інститут власності

<b>Методи</b>	<b>Франція</b>	<b>Польща</b>	<b>Китай</b>
Створення спеціальних економічних зон	-	+	+
Стимулювання населення щодо ведення бізнесу	+	+	+
Переведення державних підприємств в ринкове середовище	+	+	+
Акціонування держпідприємств зі збереженням мажоритарного пакету акцій за державою	+	+	+
Державне інвестування в реальний сектор економіки	+	+	+

Підсумовуючи аналіз закордонних практик регулюючого впливу держави на формування інституту власності ми побачили різне «меню» фінансових та організаційних заходів. Але кожен з них має свою внутрішню логіку і може бути корисним в умовах формування відповідної політики в Україні.

## РОЗДІЛ 2

### ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО СУЧАСНИЙ СТАН

#### 2.1 Формування механізмів державного регулювання інституту власності

Фундаментом будь-якої економічної системи виступають її головні структурні елементи: продуктивні сили, соціально-економічні, техніко-економічні, організаційно-економічні відносини, державний регулюючо-господарський механізм тощо. Специфіка цих елементів, а також усталених в суспільстві норм (релігійних, моральних, юридичних та ін.) визначають суть певного типу економічної системи. На основі даних ознак науковці виокремлюють наступні типи економічних систем:

- натуральну організацію суспільного виробництва;
- ринкову;
- командно-адміністративну;
- змішану.

З точки зору нашої уваги до трансформації інституту власності предметний інтерес викликає змішана економічна система, яка притаманна економічно-розвинутим країнам світу (Китай, Японія, Південна Корея, Німеччина, Франція, Швеція, Польща тощо) [27].

Історичною передумовою виникнення змішаної економіки є посилення і розширення державного втручання в економічну діяльність, сплетіння різних форм власності суб'єкта господарювання (приватного виробництва (висококонцентрованого, дрібного, середнього), державного сектора, кооперативного устрою, общинного господарювання). Адже, за таких умов, відбувається стимулювання швидкого й продуктивного розвитку економіки із залученням усіх ресурсів, якими володіє та чи інша країна. Разом з цим, «паразитично-еволюційне» розшарування у суспільстві на багатих та бідних,

яке до ХХ століття набирало все більших обертів та становлення ринкової економічної системи тільки підштовхнуло трансформаційні процеси в бік державного впливу на економіку.

У перші десятиліття ХХ ст. необхідність державного втручання в економіку у формі регулювання і навіть планування обґрунтовують американські вчені Дж. Дьюї, У. К. Мітчелл і особливо Дж. М. Кейнс. Так, Мітчелл поділяв центральну ідею інституціоналізму стосовно необхідності посилити соціальний контроль над економікою. У 1923 р. запропонував створити систему державного страхування від безробіття. Одним із перших висунув вимогу індикативного планування американської економіки шляхом створення спеціального державного органу, який би займався відповідною роботою.

Після публікації основної праці Дж. М. Кейнса «Загальна теорія зайнятості відсотка і грошей» настав кінець монополії думки щодо «невидимої руки ринку» та автоматичного налаштування ринкової економіки. Науковець заявив про нездатність капіталізму своїми внутрішніми силами впоратися з кризами і безробіттям. За Кейнсом, вирішення цих проблем можливе завдяки втручанням держави. Фактично він завдав удар по неокласичному напрямку в цілому, а також по тезису про обмеженість ресурсів. За Кейнсом, існує надлишок ресурсів, про що свідчить безробіття. І якщо для ринкової економіки природним є неповна зайнятість, то реалізація теорії передбачає повну зайнятість. Причому під повною зайнятістю Кейнс розумів не абсолютну зайнятість, а відносну. Він вважав необхідним 3-х відсоткове безробіття, яке повинне служити буфером для тиску на зайнятих і резервом для маневру при розширенні виробництва. Але якщо провести аналогію, то розширення виробництва все ж таки колись завершиться, тобто потім будуть вже перехідні моменти від менш продуктивного і менш значущого виробництва в господарстві, до більш продуктивного і вагомого. Таким чином буде забезпечена *абсолютна зайнятість*. Але для таких зрушень потрібна планомірна робота державних

та приватних інститутів, які б своєчасно виявляли можливі переходи та втілювали б їх в реальність.[68]

На думку відомого українського економіста С. Мочерного, змішана економіка – це модель соціально-економічного розвитку, що передбачає поєднання приватної і державної форм власності, плану і ринку, проведення інституціонально-соціальних реформ для побудови прогресивнішого ладу. Науковець підводив до того, що змішана економіка переростає в народну економіку, яка базується на домінуванні трудової колективної власності, принципах самоуправління та всебічного соціального захисту працівників з використанням інших форм власності (в тому числі приватної), соціального контролю та національного і наднаціонального економічного планування у поєднанні з прогресивними сторонами корпоративної планованості та ринкового саморегулювання [40].

Слід зазначити, що наша країна пройшла досить не простий перехідний період реформування інституту власності. Його підсумки не можна вважати позитивними. В результаті домінування в Україні приватної власності (на сьогодні), всупереч намірам розбудувати багатокладну змішану економіку, маємо знову економіку моноукладну, приватнокапіталістичну. Саме капіталістичний тип привласнення став пануючим: засоби виробництва, природні і фінансові ресурси з концентрувалися в руках великих приватних власників; працівники підприємств, незважаючи на формальне володіння акціями, фактично відчужені від реального прийняття рішень і управління; характерними стали різка диференціація суспільства, високий рівень бідності, глибокі соціальні контрасти, низька соціальна відповідальність бізнесу, слабкість і неавторитетність інститутів соціальної політики. Даний спосіб привласнення у більшій мірі відповідає характеристикам первісного нагромадження капіталу та «чистого капіталізму», а ніж властивостям сучасної змішаної економіки. А привласнення об'єктів господарювання, набуло характерних рис «дикого ринку» з його грабіжницьким рейдерством та «квазіринку» з пріоритетом спекулятивних операцій, наявністю високих

адміністративних, економічних та кримінальних бар'єрів, олігархічного привласнення з боку великих бізнес структур.

На думку науковців, стратегія економічного і соціального розвитку України повинна передбачати формування високорозвиненої країни із соціально орієнтованим ринковим господарством, в якому оптимально поєднується ринкове саморегулювання з ефективним державним регулюванням і активною роллю держави. Серед ключових завдань стратегії економічних перетворень, спрямованих на економічне зростання, чільне місце слід відвести упорядкуванню відносин власності і економічних функцій держави, яке вимагає концентрації та централізації національного капіталу, підвищення ефективності державних підприємств на основі їх ринкової мотивації і прибутковості, захист державної власності. В процесі трансформаційних реформ змінюється обсяг функцій виконуваних державою, і насамперед обсяг обов'язкового мінімуму її функцій (держави-захисника і макроекономічної стабільності), адже їх виконання становить виняткову компетенцію держави, тобто ніхто крім держави виконати їх не може. До виняткової компетенції держави також належать і деякі інші функції (соціальний захист інвалідів, хворих, сиріт тощо, боротьба з бідністю та проведення політики перерозподілу доходів з метою зниження соціальної нерівності у суспільстві). Державі відводиться важлива роль і в подоланні провалів ринку зумовлених як неефективною конкуренцією, так і неповнотою інформації та її нерівномірним розподілом.

Підсумовуючи дискусійні підходи до питання взаємовідносин владних інституцій та господарчого життя, зазначимо, що держава в економічному житті країни виконує такі основні функції:

- встановлює «правила гри» на ринку та здійснює механізм економічного регулювання. Відповідно до законодавства влада виконує роль «арбітра», відслідковує випадки незаконної діяльності та застосовує санкції щодо порушників;

– стимулює ділову активність суб'єктів господарської діяльності та проводить селективну політику підтримки підприємств. Передбачає створення комфортних фінансово-економічних умов для заохочення господарських суб'єктів до підприємницької діяльності та надання цілеспрямованої державної підтримки визначеним групам підприємств, які спроможні до швидкої модернізації, реорганізації чи переорієнтації виробництва;

– виступає як власник державного майна. Крім правового забезпечення економічного життя, держава і сама повинна підкорятись визначеним «законам власності». Вплив на економіку є найбільш оптимальним, коли держава є власником і управляє своєю власністю.

Відповідно, економічна система змішаного типу зберігає риси, що належать вільному ринку: приватна власність, вільне підприємництво, особистий інтерес, функціонування ринкового координуючого механізму. Разом з тим з'являються нові властивості економічного співробітництва людей, що пов'язані зі змінами в конкуренції та новою економічною роллю держави [11].

Про цілісність змішаної системи свідчать основні її властивості (риса), серед яких слід відзначити [23]:

- багатосекторність і поліформізм в економіці;
- взаємодія ринку та плану, взаємопереплетіння секторів та форм господарювання;
- економічна свобода і економічна рівність господарюючих суб'єктів;
- соціальна орієнтація економіки, значне розширення державного контролю і регулювання на основі державних витрат, державної власності;
- рухливість у часі та просторі механізму господарювання;
- перехід одних форм в інші, що забезпечує гнучкість і цілісність системи;
- збалансування різнорідних економічних інтересів;

- стійкість і стабільність розвитку;
- спрямованість на нівелювання світових та національних економічних криз.

Таким чином, органічний характер змішаної системи проявляється у тому, що вона створює умови для паралельного розвитку різних секторів економіки, поєднує у собі взаємодію ринку і плану, забезпечує економічну свободу і економічну рівність господарюючих суб'єктів. Утворюючи тим самим нову соціально-економічну якість.

Національна модель руху до змішаної економіки характеризується комбінацією різних секторів, форм і типів господарювання, переважанням тих чи інших механізмів регулювання господарства тощо. Різноманітність даної системи можна визначити за наступними групами факторів:

- стержневий принцип організації змішаної економіки, переважання державного регулювання або ринкового саморегулювання;
- політичні, економічні, культурні, соціально-психологічні та ін. умови, що здійснюють вплив на становлення відповідної економічної системи;
- етапом, на якому перебуває країна при переході до змішаної економіки, зокрема ступенем завершеності технологічної та структурної перебудови.

Таким чином, зазначимо, що сучасна держава не лише бере участь в регулюванні економіки, на сьогодні вона виступає і як самостійний господарюючий суб'єкт. Світова практика доводить, що державна власність залишається стержневим сектором економіки. Спираючись на неї держава вибудовує стратегію економічного розвитку суспільства, оптимізує структуру національної економіки, що дозволяє визначити її остаточну орієнтацію на людину.

## 2.2 Організаційно-правові засади державного регулювання інституту власності

Держава постійно здійснює регулюючий вплив (адміністративно-правовий, економічний, використовує методи прямої та непрямой дії) щодо діяльності господарюючих суб'єктів, з метою підтримки підприємництва шляхом створення сприятливих організаційних та економічних умов для його розвитку [28]. Тобто органами влади на умовах і в порядку, відповідно до законодавства передбачається [14]:

- надання підприємцям земельних ділянок;
- передачі державного майна необхідного для здійснення підприємницької діяльності;
- сприяння в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності;
- підготовка кадрів;
- здійснення первісного облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку;
- стимулювання модернізації технологій, інноваційної діяльності, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг.

Слід зазначити, що підприємництво в Україні регулюється Конституцією України (регулює питання господарської діяльності у відповідних статтях про власність, підприємництво, компетенцію органів державної влади, Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України), загальними законами та нормативно-правовими актами (кодексами) (про власність, про інвестиційну діяльність, про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, про господарські товариства, господарський кодекс, податковий кодекс, митний кодекс, бюджетний кодекс, цивільний кодекс), спеціальними законами та нормативно-правовими актами.

Залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів: приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи); підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності); комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади; державне підприємство, що діє на основі державної власності; підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності); спільне комунальне підприємство, що діє на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами – суб'єктами співробітництва.

Слід зазначити, що механізм щодо створення підприємств різної форми власності в основному подібний, а от рішення щодо його створення приймають різні суб'єкти господарювання. Таким чином, господарська організація (підприємство) може бути утворена за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій і фізичних осіб шляхом заснування нової господарської організації, злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення діючої (діючих) господарської організації (господарських організацій) з додержанням вимог законодавства [14]. Тобто фізичними або юридичними особами, об'єднаннями громадян, громадою адміністративно-територіальної одиниці (об'єкти утворюються уповноваженим органом місцевого самоврядування), державою (утворюється компетентним органом державної влади) або в результаті примусового розділення іншого підприємства за рішенням антимонопольного органу тощо.

Отже, для того щоб створити підприємство, необхідно пройти наступні етапи: початковий, підготовчий, реєстраційний, організаційний. Найвідповідальнішим для управлінської ланки є початковий етап утворення підприємства. На цьому етапі прогноуються майбутній стан, зовнішнє

середовище, визначаються складові підприємства та досліджується їх взаємодія. Тобто здійснюються:

- визначення місії підприємства;
- вибір підприємницької діяльності (сфери діяльності);
- пошук партнерів;
- підготовка бізнес-плану;
- вибір організаційно-правової форми підприємства;
- визначення цілей підприємства;
- оцінка й аналіз зовнішнього середовища;
- визначення стратегії діяльності підприємства;
- вибори або призначення керівника підприємства (уповноваженого за реєстрацією).

Другий етап створення підприємства – підготовчий. Він включає такі складові:

- підготовка і складання засновницького договору;
- підготовка і складання статуту підприємства;
- визначення юридичної адреси;
- складання пакета протоколів про наміри співробітництва;
- підготовка і затвердження пакета засновницької документації.

Наступною стадією є проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – підприємця. Для того, щоб її провести потрібно звернутися до державного реєстратора (наприклад, в ЦНАП (центр надання адміністративних послуг) за місцезнаходженням майбутньої юридичної особи або фізичної особи – підприємця. Реєстрація може проводитися незалежно від місця знаходження заявника в межах адміністративної області, а також незалежно від місця знаходження юридичної чи фізичної особи в межах України на підставі документів, поданих в електронній формі [48].

Для проведення державної реєстрації засновник (засновники) або уповноважена ним особа повинна особисто подати державному реєстратору

пакет документів передбачений законодавством України. Після чого реєстратор має 24 години, з дня надходження документів, для внесення запису в Єдиний державний реєстр про проведення державної реєстрації юридичної особи.

Наступною стадією можуть бути, так звані, після реєстраційні процедури. До них відносяться:

- реєстрація у Державній фіскальній службі;
- реєстрація платником ПДВ або платником Єдиного податку;
- реєстрація платником єдиного соціального внеску.

У день державної реєстрації реєстратор передає відповідним органам статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України відомості з реєстраційної картки. Для отримання паперових документів щодо реєстрації у вищезгаданих органах, потрібно звернутися безпосередньо до них. Хоч в законодавстві і передбачений обов'язок відповідних державних органів відправляти документи поштою.

Якщо з приватним підприємством, заснованим юридичною або фізичною особою, в принципі все зрозуміло, тобто при наявності організаторських здібностей, ідеї, капіталу, фінансів, підтримки з боку держави тощо, суб'єкт господарювання здійснює вище зазначену процедуру та в подальшому працює в обраній ним сфері, то із створенням державного підприємства не все так однозначно. Адже володіючи колосальними ресурсами держава не здійснює системної політики щодо створення об'єктів державної власності. Таким чином, за роки незалежності не створено жодного нового державного підприємства, крім невеликої кількості підприємств, що були створені вже на базі якогось державного підприємства.

Враховуючи тему дослідження, звернемося до розгляду системи органів, що забезпечують функціонування державних об'єктів власності. Управління об'єктами державної власності здійснюється КМУ та уповноваженими ним органами, іншими суб'єктами, визначеними Законом України «Про управління об'єктами державної власності». Отже, суб'єктами

управління об'єктами державної власності є: КМУ, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності, міністерства, інші органи виконавчої влади та державні колегіальні органи (далі – уповноважені органи управління), Фонд державного майна України (ФДМУ), державні господарські об'єднання, державні холдингові компанії, інші державні господарські організації (далі – господарські структури) тощо [51].

Відповідно до законодавства КМУ:

- визначає органи виконавчої влади та державні колегіальні органи, які здійснюють функції з управління об'єктами державної власності;
- встановлює порядок передачі об'єктів державної власності суб'єктам управління;
- визначає умови створення та діяльності господарських структур;
- приймає рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію господарських структур і визначає уповноважені органи управління, які здійснюють контроль за їх діяльністю;
- приймає рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію казенних підприємств і визначає центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких вони належать;
- приймає за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності, рішення про передачу повноважень з управління корпоративними правами держави уповноваженим органам управління та господарським структурам та інші.

Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності [51]:

- забезпечує формування державної політики, визначення загальних принципів та пріоритетних напрямів розвитку у сфері управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави;

- здійснює методологічне та, у межах власних повноважень, нормативно-правове забезпечення питань управління об'єктами державної власності;

- здійснює контроль за виконанням суб'єктами управління функцій з управління об'єктами державної власності шляхом проведення єдиного моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності;

- подає КМУ пропозиції щодо закріплення в державній власності пакетів акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації та приватизації, доцільності їх відчуження або придбання державою відповідних пакетів акцій (часток) в інших власників та акцій додаткової емісії та інші.

Повноваження уповноважених органів управління відповідно до покладених на них завдань:

- приймають рішення про створення, реорганізацію і ліквідацію підприємств, установ та організацій, заснованих на державній власності;

- ініціюють створення господарських структур, розробляють проекти їх установчих документів;

- затверджують статuti (положення) підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління, і господарських структур та здійснюють контроль за їх дотриманням;

- здійснюють управління казенними підприємствами відповідно до законодавства.

Повноваження ФДМУ щодо державних підприємств, установ і організацій [51]:

- виступає орендодавцем цілісних майнових комплексів державних підприємств, організацій, їх структурних підрозділів;

- здійснює контроль за використанням орендованих об'єктів;

- виступає від імені держави засновником господарських організацій, до статутних капіталів яких передається державне майно, у тому числі

холдингових компаній та підприємств, які підлягають корпоратизації відповідно до законодавства;

– приймає рішення про створення, реорганізацію (реструктуризацію) та ліквідацію підприємств і організацій, заснованих на державній власності, що перебувають у його управлінні;

– забезпечує захист майнових прав держави на території України відповідно до законодавства, а за її межами – відповідно до чинних міжнародних договорів у межах своїх повноважень.

Таким чином, для системного створення об'єктів державної власності та створення умов для ефективного функціонування приватного підприємництва слід проводити цілеспрямовану економічну політику, яка повинна забезпечувати соціально-економічний розвиток країни та захищати інтереси вітчизняних виробників. Слід зазначити, що законодавством України передбачається, здійснення економічної політики у сфері господарювання шляхом довгострокових (стратегічних) і поточних (тактичних) економічних і соціальних політик, спрямованих на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому. А також визначено основні напрямки державної економічної політики:

– структурно-галузева політика, складовими якої є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу;

– інвестиційна, грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення економіки економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку;

– валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют,

стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання;

– зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника.

Таким чином, виділено низку проблем саме на фундаментальному рівні щодо формування та функціонування об'єктів власності, вирішення, яких буде запропоновано в третьому розділі даної роботи. Також, слід наголосити на існуванні проблеми щодо комплексного, системного обґрунтування господарської самостійності державних підприємств в нових економічних умовах, що здійснюють діяльність на основі публічної (державної) власності. Як зазначає низка науковців, з точки зору теорії і практики, потрібен пошук способів захисту інтересів власника, з однієї сторони, і забезпечення господарської самостійності підприємств, що здійснюють господарську діяльність на основі публічної власності, з іншої.

Для вирішення даної дилеми, слід використати практику зарубіжних країн, де на сьогодні дедалі більшої популярності набирає саме публічне господарювання, тобто підприємництво на основі колективної власності. Саме воно демонструє найефективніше управління, адже працівники, які тримають відповідну кількість акцій підприємства, в якому вони працюють, зовсім по-іншому ставляться до своєї праці, а також беруть активну участь в його управлінні. У такий спосіб, необхідно щоб державна регуляторна політика була спрямована на утворення колективних підприємств або на реорганізацію існуючих підприємств у відповідну форму, шляхом надання безвідсоткових кредитів працівникам того чи іншого господарюючого об'єкта, за для придбання акцій підприємства в якому вони працюють.

## РОЗДІЛ 3

### ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

#### **3.1 Концепція розвитку державного регулювання інституту власності**

Якісна організація та дієве функціонування як інституту власності, так і держави в цілому, залежать від розробити та впровадити концепцію розвитку державного регулювання інституту власності.

Відповідно, концепція – це управлінська конструкція, що містить загальне системне уявлення шляхів переходу від поточного положення об'єкта управління до бажаного. За нинішніх умов, необхідно здійснити перехід від поточного до бажаного положення як об'єкта, так і суб'єкта управління. Тому перш за все, необхідно переглянути систему державного управління в Україні, яка повинна відповідати сучасним викликам (як внутрішнім, так і зовнішнім).

Слід зазначити, що на сьогодні вона має значну кількість проблем, які обговорюються в широкому загалі. Науковці постійно працюють та вносять свої пропозиції щодо покращення, вдосконалення та реформування даної системи. Дискусії, які розвернулися навколо окресленої ситуації зводяться в основному до визначення понять державне управління, публічне управління, публічне адміністрування і т.д., а також до підходів щодо надання послуг населенню. Відповідно, все менше уваги приділяється питанню саме управління державою.

Управління (за адміністративним правом України) – це цілеспрямований вплив з боку керуючого суб'єкта (держава) на поведінку керованого об'єкта (суспільство), на відповідні явища та процеси задля приведення їх у відповідність з певними. Таким чином, систему державного

управління необхідно привести до умов сучасних викликів з урахуванням історії, традицій та ментальності українського народу.

Державне управління можна визначити, як найвищий рівень управління, який має всеохоплюючий характер, включає в себе всю повноту влади та механізми її реалізації, за для створення максимально комфортних умов нинішнім та прийдешнім поколінням. Відповідно, всю повноту влади та механізми її реалізації акумулює в собі президентська республіка.

Постійний дуалізм влади між Президентом та Прем'єр-міністром (парламентською більшістю) гальмує розвиток держави. Президентська республіка дозволяє усунути дану ситуацію, адже за відповідної моделі Президент очолює виконавчу владу та самостійно з мінімальною участю парламенту формує уряд (за таких умов, функції парламенту зводяться в основному до створення якісного законодавчого поля та певного контролю за виконавчою гілкою влади, дана модель повинна дозволити якісно змінити склад ВРУ, адже зі зменшенням повноважень, знизиться й попит збоку олігархічних кланів, фінансових еліт щодо просування своїх людей до парламенту за для лобіювання власних інтересів).

Управління територією (князівством, січчю, державою тощо) починаючи ще з Київської Русі постійно рухалося у відповідному руслі, тобто завжди була особистість, яка брала на себе всю повноту влади та несла усвідомлену відповідальність перед населенням. За віки дана модель проникла в генетику нашого народу, що відображається в його національному ментальному архетипі поведінки й мислення.

Сьогодні Україна має парламентсько-президентську форму правління і більшість зробить цілком доречне зауваження, що в демократичному суспільстві саме так і повинно бути. Але тут виникає проблема в тому, що в парламент не завжди проходять люди високо компетентні та обізнані. Наразі інформаційний простір заповнений популістичними гаслами про ті, чи інші політичні сили, що саме вони відстоюють інтереси людей і т.д. Цікаво, плюралізм політичних партій, добре це, чи погано? Невже в людей такі різні

потреби, бажання, чи можливо стиль життя, що існує стільки політичних сил? Адже основну масу суспільства цікавить демографічно-обумовлена складова. Тоді який плюралізм, коли люди прагнуть до одного? Зрозуміло, що для того щоб не було узурпації влади потрібні різні політичні сили, але ці різновиди повинні контролювати вірність виконання декларованих векторів розвитку. Так як цілі більшості суспільства збігаються, то неважливо, хто за кермом, а хто контролює. Результат на виході повинен бути одним.

У такий спосіб, сформовані концептуальні підходи повинна вміщувати у собі вище пропоновані зміни, а також заходи, які повинні посприяти більш якісній організації та дієвому функціонуванню інституту власності. Отже, метою даної Концепції повинно бути визначення пріоритетних напрямів та завдань щодо вдосконалення державного регулювання інституту власності, спрямованих на забезпечення умов для системного утворення підприємств різної форми власності, їх гармонійного співвідношення в економічному житті країни тощо.

Слід зазначити, що пріоритетні напрямки та завдання щодо вдосконалення державного регулювання інституту власності необхідно запроваджувати в комплексі, тобто одночасно та пропорційно по всіх напрямках:

1) Внесення до Конституції України та законодавчої бази змін щодо форми правління в державі (з парламентсько-президентської на президентську республіку). У разі неможливості впровадження на початковому етапі, зміна форми правління може бути реалізована в подальшому при найкращих об'єктивних умовах. Також слід провести дослідження та громадські обговорення щодо процедури виборів Президента та терміна його можливого служіння інтересам народу. Наступні заходи можуть бути впроваджені й за нинішньої моделі управління, але з більшими ризиками та загрозами щодо їх не виконання або виконання не в повному обсязі та з довшим періодом реалізації.

2) Подолання корупції та економічної злочинності шляхом реального покарання та конфіскування всіх активів як злочинця, так і всієї його родини із подальшим перерахуванням вилучених коштів до державного або місцевого бюджету.

3) Внесення до Конституції України та законодавчої бази змін щодо статусу НБУ, включення його до складу КМУ із подальшим запровадженням жорсткої монетарної політики, що передбачає реалізацію через центральний банк ефективної грошово-кредитної політики, заснованої на пропозиціях викладених в параграфі 3.3. (при значному спротиві та тиску з боку міжнародних організацій, фінансових кланів тощо, слід обрати більш помірний спосіб шляхом внесення змін до ЗУ «Про Національний банк України» в частині емісії, відсоткової ставки та інвестиційної політики тощо).

4) Вдосконалення законодавчої бази стосовно запровадження стратегічного планування та контролю за досягненням його цілей. Законодавством України не передбачається прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку держави на довгостроковий період (зазначається лише, що у разі необхідності прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку можуть розроблятися на більш тривалий період), дана ситуація є недопустимою, адже закон регламентує діяльність тільки короткострокового та середньострокового прогнозування і розроблення програм, що дозволяє системі виконавчих органів не розглядати більш тривалий період. Таким чином, потрібно внести зміни до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» та зробити відповідні доповнення.

5) Запровадження національного економічного планування, що повинно передбачати складання імперативних планів для державного сектору (після виконання яких, підприємствам дозволятиметься виконувати замовлення від інших господарюючих об'єктів) та індикативних для

недержавного сектору, що супроводжуватиметься формуванням цільових комплексних програм пріоритетних напрямів розвитку народного господарства. Передбачення в програмних документах заходів щодо планового будівництва «п» кількості ДП в рік, створення яких повинно бути основане на механізмі державної інвестиційної політики, а управління даними об'єктами повинно здійснюватись в межах комбінованої моделі корпоративного управління державною власністю .

6) Оптимізація співвідношення різних типів власності в економіці України шляхом проведення розширеної антимонопольної діяльності, націоналізації та реприватизації майна пов'язаної з добувною, переробною, енергетичною галузями тощо.

7) Спрямована державна регуляторна політика на інститут власності щодо його соціалізації шляхом перерозподілу акцій підприємств між його робітниками, що посилить зацікавленість працівників у результатах своєї роботи і залучить їх тою чи іншою мірою до управління підприємством, адже зробить їх, по суті, співвласниками.

8) Проведення деофшоризації шляхом прийняти закону, який би вимагав перереєстрацію офшорних компаній українського походження в юрисдикцію України і відвести на цей період не більше трьох місяців. У разі невиконання даного закону провести націоналізацію фізичних активів вказаних офшорних компаній, які знаходяться на території України.

9) Запровадження ідеологічної складової виховання суспільства щодо вірного розуміння ідеї власності, яке повинно зв'язати внутрішнє переживання приватної власності (знешкоджувати погані мотиви і спонукання) і зовнішнє розпорядження нею з благородними та соціальними мотивами [67]. Слід зазначити, що у 1888 році дарвініст Томас Гекслі у своєму есе «Боротьба за існування та її вплив на людину» стверджував, що боротьба і конкуренція являються основними рушійними силами розвитку та еволюції суспільства. Але, чи дійсно це так? Адже боротьба та конкуренція не завжди приводе до позитивних результатів. Якщо подивитися під іншим

кутом на відносини у суспільстві, то перед нами постане ореол людини без моральних та етичних принципів. Людини, яка живе в непокої, постійно думаючої за свій бізнес. Готової на будь які вчинки заради його збереження та примноження і нерідко ці вчинки знаходяться поза рамками закону та моральних цінностей. Навіть у відносинах тварин, як підмітив Карл Кесслер, крім боротьби за виживання, важливу роль грає фактор взаємодопомоги. Зрозуміло, що еволюція має місце, але якщо проаналізувати тваринний світ, то стає зрозумілим, що в основному йде боротьба міжвидова. В середині кожного ж виду навпаки, йде взаємодопомога та турбота. А на скільки сьогодні відомо люди відносяться до одного роду – Людини розумної (лат. Homo sapiens). Так, людині властиві, з одного боку, почуття голоду і вигоди, але з іншого – жалості, обов'язку, совісті та честі. Тобто необхідно здійснювати цілеспрямовану державну політику щодо формування соціально відповідального бізнесу.

10) Створення раціональних умов для розвитку малого і середнього підприємництва: надання земельних ділянок, здійснення первісного облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури, стимулювання до модернізації технологій, інноваційної діяльності, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг, забезпечення їх діяльності як на етапі створення, так і впродовж функціонування державними безвідсотковими кредитними ресурсами.

11) Розвиток фундаментальних та прикладних наукових досліджень, які не дають швидкої віддачі, створення умов для прискореного розвитку науки в системі «наука – техніка – виробництво» шляхом фінансування на рівні не менше 3 відсотків від ВВП країни. Комплексний підхід до розвитку передових галузей, що визначають науково-технічний прогрес (інноваційний розвиток):

- авіаційна та ракетно-космічна галузь,
- оборонно-промисловий комплекс,
- суднобудування,

- сільськогосподарське,
- енергетичне і транспортне машинобудування,
- високотехнологічне обладнання для добувної, металургійної промисловості,
- приладобудування,
- виробництво електроенергії на основі відтворювальних і нетрадиційних ресурсних джерел.

12) Розвиток економічної (відновлення зруйнованих та створення нових виробничих потужностей, забезпечення економії на масштабах виробництва) та соціальної інфраструктури. Набуття статусу України, як євразійського транспортно-логістичного центру шляхом створення на території держави потужної інфраструктури трансконтинентальних магістралей: автобанів, високошвидкісного залізничного сполучення, міжнародних глибоководних морських портів з можливістю приймати судна всіх типів, що у свою чергу дасть поштовх для розвитку всіх дотичних галузей, обслуговуючої сфери, торгівлі в тому числі міжнародної.

13) Провести структуризацію аграрного сектору шляхом стимулювання сільськогосподарських виробників до кооперації, як найбільш раціональної системи організаційно-економічних відносин в даній галузі. Важливе значення має кооперування товаровиробників не тільки в сфері сільськогосподарського виробництва, а й переробки, зберігання і торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольством, що дозволить підвищити фінансову стійкість агропромислового виробництва. З метою підвищення інвестиційної активності сільгоспвиробників необхідно звільняти від оподаткування частину прибутку, що спрямовуватиметься на капітальні вкладення в агропромислове виробництво [3]. Відновлення державних закупівель на сільськогосподарську продукцію, повернення до сівозміни, підтримання продовольчої безпеки країни через виконання цільових комплексних програм, субсидування тощо.

14) Переглянути ефективність діючих спеціальних економічних зон, при необхідності створення нових (запровадити практику Китаю, коли підприємства з іноземним капіталом 70 відсотків виробленої продукції обов'язково мають експортувати і тільки 30 відсотків дозволяється реалізувати за національну валюту на внутрішньому ринку). Створювати та розвивати кластери (інноваційні кластери, метою створення яких є досягнення ефекту синергії), які повинні забезпечувати замкнений цикл виробництва та включати складальні виробництва, постачальників комплектуючих виробів, машин і механізмів, виробників побічних продуктів і послуг, сервісних, консалтингових, провайдингових послуг, компанії банківської та небанківської сфер, наукові установи, навчальні заклади, асоціації виробників тощо. Вітчизняними вченими розроблена низка пропозицій стосовно формування потенційних кластерів у регіонах України.

15) Внаслідок розвитку інституту власності, соціально-економічний сектор матиме постійно зростаючу пропозицію робочих місць. Тому, для покращення демографічної ситуації в країні, слід запровадити систему стимулів, яка б дозволяла якісно збільшувати населення. Одним із таких стимулів може бути заохочення молоді щодо створення сім'ї, шляхом забезпечення житлом на основі співфінансування (державна – фізична особа), а в деяких випадках і за рахунок держави (наприклад, коли один із членів сім'ї працюватиме на об'єкті, що має стратегічне значення для безпеки країни тощо). Держава повинна взяти на себе даний обов'язок і відновити будівництво на засадах демографічних потреб суспільства. Також, у зв'язку з розвитком технологій та подальшої роботизації, слід передбачити поступове зменшення тривалості робочого дня. Відповідно, вивільнений час, розумовий та фізичний потенціал можуть бути використані для формування сильної та здорової сім'ї, з праведними ідеалами життя (які повинні повсюдно культивуватись в ЗМІ), що з покоління в покоління приводить до підвищення ціннісних якостей, покращення людського потенціалу. Все це слугуватиме впевненістю в завтрашньому дні, можливості до

інтелектуального розвитку, більш ефективної продуктивності праці, що дасть поштовх до нового висхідного розвитку.

16) Запровадження державної монополії в міжнародній торгівлі в частині, що стосується товарів вироблених державним сектором, а також агропромисловим комплексом країни (що стосується необробленої продукції – сировини). Підтримка внутрішнього виробника шляхом протекціоністської політики (використання тарифних та нетарифних інструментів торговельної політики) до повного його становлення та спроможності конкурувати із зарубіжними компаніями.

В деяких випадках точкова протекціоністська політика діятиме і в подальшому, адже національне виробництво буде спрямоване в інтересах раціонального використання природних ресурсів на благо біосфери (передові енергоощадні, екологічно безпечні технології, створення мало- і безвідходних технологічних процесів, удосконалення методів утилізації шкідливих речовин. Тобто виробництво буде спеціалізуватись на створенні екологічно чистої (по максимуму від можливостей НТП), якісної (доботної) продукції довгострокового використання (повинно бути передбачене в державних стандартах). Для того щоб виробники притримувалися відповідних стандартів, слід запровадити подвійну перевірку продукції на якість, яка передбачає систему стимулів та санкцій. Тобто, в разі виявлення порушень при другій перевірці, перша організація, що сфальсифікувала результати або недобросовісно здійснила свою роботу, сплачує кошти (штраф у розмірі, що повинен нівелювати будь-які мотиви до фальсифікацій) організації, яка виявила порушення. Даний захід дозволить забезпечити максимальну ефективність та надійність перевірок.

17) Запровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних, юридичних осіб, оскільки демографічно обумовлені потреби суспільства, в основі яких лежать фізіологія людей і процес розвитку культури в гармонії з біосферою, обмежені, а при домінуючій психології суспільства надлишкова по відношенню до їх задоволення платоспроможність реалізується на шляху

морально-етичної та особистісної деградації багатіїв і членів їх сімей з подальшим нанесенням шкоди як суспільству, так і біосфері [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

18) Розвиток внутрішнього ринку та посилення рівня самодостатності вітчизняної економіки. Принципово важливою обставиною в цій пропозиції є наявність платоспроможних споживачів. Низькі заробітні плати приводять до зниження купівельної спроможності, що веде до звуження внутрішнього ринку. Більша частина населення живе заробітною платою, тому її рівень визначає добробут країни. За таких умов важливо стимулювати кінцевий попит шляхом системного, безінфляційного збільшення заробітної плати. Для підтримки економічного зростання в середньостроковій і довгостроковій перспективі необхідно орієнтуватися на грошово-кредитний механізм, заснований на іншому погляді на інфляцію і грошову емісію. Тобто перестати думати з точки зору власника грошей, а поглянути на проблему з точки зору праці та власника товарів. Ця зміна дозволить миттєво схопити суть проблеми і миттєво її вирішити. Товари, а не гроші, є реальний фундамент економіки.

Відповідно до вище зазначених пропозицій, модель державного регулювання інституту власності матиме вигляд, де інститут влади (під яким розуміється сукупність виконавчої, законодавчої влади та місцевого самоврядування) здійснює регулюючо-формуючу політику щодо інституту власності спрямовану до сталого розвитку, використовуючи при цьому різні інструменти (зазначені у вище розробленій концепції). Також, інститут влади здійснює формуючий вплив і на суспільство, завдяки утриманні соціально-економічної сфери в рамках забезпечення висхідного розвитку людини (поліпшення рівня освіти і охорони здоров'я, підвищення мінімальної заробітної плати і якості життя простого населення, розв'язання демографічної проблеми, створення умов для творчої самореалізації кожної людини і т.д.).

При цьому, суспільство має прямі важелі впливу на формування та підтримку народної, компетентної, чесної, орієнтованої на служіння своїй Батьківщині, влади. Воно також може впливати і на інститут власності, шляхом безпосереднього створення об'єктів господарювання, ведення підприємницької діяльності, забезпечує його трудовими ресурсами і платоспроможним попитом. У свою чергу з боку інституту власності поступають зворотні впливи на суспільство, яке виражається в забезпеченні соціальної справедливості, активізації соціально відповідального бізнесу тощо та на інститут влади, шляхом фіскальних надходжень і прибутку державних підприємств до бюджетів різних рівнів.

Результатами таких концептуальних підходів до формування інституту власності будуть:

- формування інституту власності із гармонійним співвідношенням всіх видів власності;
- макроекономічна стабільність;
- самодостатня економіка;
- соціально відповідальний бізнес;
- сталий розвиток в гармонії з біосферою;
- формування соціально-економічної сфери, яка сприяє розвитку людського капіталу.

Показниками, за допомогою яких можна оцінити ступінь досягнення поставлених завдань у КРДРІВ, можуть бути:

- створення ефективних об'єктів державної власності;
- реальне та стабільне зростання ВВП;
- активний платіжний баланс;
- реальне зростання доходів населення;
- позитивна динаміка чисельності населення;
- повна зайнятість;
- підвищення якості та доступності освіти;
- всебічного розвитку охорони здоров'я;

– прориви в науці і техніці.

### **3.2 Модель публічного управління державними підприємствами**

В Україні поступово проходить процес подальшого удосконалення управління економічною системою, що була сформована в умовах жорсткої державної монополії. Орієнтиром у цій справі виступає досвід міжнародних ринкових інституцій. Організація економічного співробітництва та розвитку, наприклад, з метою регулювання державних і приватних інтересів розробила принципи корпоративного управління.

Відповідно до таких принципів корпоративне управління – це система відносин, яка визначає правила та процедури прийняття рішень щодо діяльності господарського товариства та здійснення контролю, а також розподіл прав і обов'язків між органами корпорації та його учасниками стосовно управління товариством. У світі виділяють три основні моделі корпоративного управління: децентралізовану, подвійну і централізовану. У децентралізованій (або галузевій) підприємства управляються міністерствами, які визначають політику у відповідних галузях. Перевагою моделі є можливість ефективніше здійснювати галузеву політику. Однак найбільш істотним недоліком системи є недостатнє розмежування функцій міністерства в якості регулятора галузі і нормотворця з одного боку та представника акціонерів з іншого, що може призвести до конфлікту інтересів. У країнах, де управління підприємствами все ще здійснюється за децентралізованою моделлю, координаційна діяльність держави як акціонера починається зі створення спеціальних наглядових установ або призначення координуючої ролі одному з міністерств. Така система функціонує, наприклад.

Більшість країн-членів Організації економічного співробітництва використовують подвійну модель, згідно з якою права держави як акціонера здійснюються двома міністерствами: галузевим міністерством та

міністерством, що координує корпоративне управління. Ця модель дозволяє забезпечити реалізацію єдиної політики корпоративного управління і знижує ризик неналежного розмежування функцій. Така модель застосовується в Італії, Греції, Туреччині, Новій Зеландії, Франції та Австралії.

Відповідно до централізованої моделі управління державним підприємством здійснюється однією організацією, наприклад спеціалізованою установою або одним із міністерств тощо. Ця модель вважається найбільш передовою. У Данії, Норвегії, Швеції, Нідерландах і Польщі державні підприємства управляються централізовано; Великобританія, Фінляндія та Франція також переходять на цю модель. На сьогодні продовжується тяжіння до централізованої моделі, тобто збирання прав та відповідальності за управління під «одним дахом». Консенсус с цього питання спостерігається також поза межами держав-членів. Так з 2000 року, деякі країни також перейшли до централізованої моделі: Чилі, Китай, Угорщина, Корея, Словенія.

Що стосується України, то управління державними підприємствами частково централізоване, адже існують чисельні органи – представники власника. Згідно Господарського кодексу всіма такими підприємствами формально управляє Кабінет міністрів України, однак на практиці останній делегує свої повноваження (приймання рішень про створення, реорганізацію і ліквідацію підприємств, заснованих на державній власності; розроблення проектів установчих документів; затвердження статуту (положення) підприємств, здійснення контролю за їх дотриманням; аналіз і схвалення фінансових планів; оцінка результатів діяльності компанії тощо) відповідним міністерствам та відомствам. Таким чином, присутнє певне розпорошення повноважень між різними органами влади щодо об'єктів державної власності. Тобто, на сьогодні у державі відсутній єдиний орган, який мав би всю повноту управління та нагляду за державними підприємствами.

Слід зазначити, що у 2014 році відповідальні інститути задекларували проведення реформи управління державними підприємствами на засадах

створення здорової та прозорої системи, завдяки якій в Україні буде впроваджено «Принципи корпоративного управління для держпідприємств». При цьому, так і не було запропоновано структури корпоративного управління. Якщо держава притримується централізованої моделі, то доцільно було б закріпити це на законодавчому рівні та визначити суб'єкт управління, який займатиметься відповідними питаннями. До речі рекомендації Організації економічного співробітництва щодо цього наступні: «Реалізація прав власника має бути чітко визначена. Реалізація державою прав власника має бути централізована в єдиному відповідному органі або, якщо це не можливо, покладена на координаційний орган».

Державна власність належить усім громадянам країни, при цьому народ в силу своїх фізичних можливостей не може збиратися кожного разу для прийняття управлінських рішень щодо тих чи інших підприємств. Тому даними питаннями займаються державні інститути. Проаналізувавши діючі в світовій практиці моделі організації управління ДП, розглянувши особливості вітчизняної практики та результати основних елементів поточного реформування відносин між державою та державними підприємствами Зюзем Д.В. розроблена публічна модель управління державними підприємствами [27].

Відповідно до запропонованої моделі, галузеві міністерства по відношенню до ДП (які перебувають під їх контролем та наглядом) повинні виконувати наступні функції:

- переглядати та спрямовувати корпоративну стратегію, основні плани дій, політику управління ризиками, річні бюджети та бізнес-плани, встановлювати цільові показники діяльності, здійснювати нагляд за виконанням планів та результатами діяльності товариства;

- здійснювати контроль за ефективністю управління товариством та, за потребою, вносити зміни;

- брати участь у відборі членів правління, здійснювати нагляд за їх діяльністю та, в разі необхідності, ініціювати звільнення та планувати процедуру наступництва;

- приводити розмір винагороди членам правління у відповідність до довгострокових інтересів товариства та його акціонерів (всього населення країни);

- відстежувати та врегульовувати потенційні конфлікти інтересів членів правління включаючи нецільове використання активів товариства та зловживання під час укладання угод з пов'язаними особами;

- забезпечувати цілісність системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності товариства, включаючи незалежний аудит, а також наявність необхідних систем контролю, зокрема, систему правління ризиками, фінансового та операційного контролю, а також контролю за дотриманням законодавства (про оподаткування, конкуренцію, працю, охорону навколишнього середовища, рівні можливості, охорону здоров'я та правила безпеки тощо) та відповідних стандартів;

- контролювати процес розкриття інформації та зв'язків з громадськістю.

Слід зазначити, що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності» № 1405-VIII від 02.06.2016 передбачається [46]:

- перевірка річної фінансової звітності державного унітарного підприємства незалежним аудитором (критерії відбору незалежного аудитора та критерії віднесення державних унітарних підприємств до таких, фінансова звітність яких підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, визначаються Кабінетом Міністрів України залежно від балансової вартості активів державних унітарних підприємств);

- оприлюднення державним унітарним підприємством інформацію про свою діяльність, крім випадків, встановлених законом, шляхом розміщення її на власній веб-сторінці (веб-сайті) або на офіційному веб-сайті суб'єкта

управління об'єктами державної власності, що здійснює функції з управління підприємством. Доступ до таких веб-сторінок та веб-сайтів є цілодобовим і безоплатним.

Тобто відбувається поступовий рух до прозорості та відкритості діяльності державних підприємств. Також обов'язковому оприлюдненню підлягає наступна інформація:

- цілі діяльності державного унітарного підприємства та стан їх досягнення;

- квартална, річна фінансова звітність державного унітарного підприємства за останні три роки, включаючи (за наявності) видатки на виконання некомерційних цілей державної політики та джерела їх фінансування;

- аудиторські висновки щодо річної фінансової звітності державного унітарного підприємства за останні три роки, якщо аудит проводився відповідно до вимоги закону або за рішенням наглядової ради державного унітарного підприємства (у разі її утворення) або суб'єкта управління об'єктами державної власності, що здійснює функції з управління підприємством;

- статут державного унітарного підприємства у чинній редакції, а також у редакціях, що діяли раніше;

- біографічна довідка (включаючи професійну характеристику) керівника державного унітарного підприємства (з урахуванням вимог законодавства про захист персональних даних);

- річні звіти наглядової ради та керівника державного унітарного підприємства;

- структура, принципи формування і розмір винагороди керівника та членів наглядової ради державного унітарного підприємства, включаючи компенсаційні пакети і додаткові блага, які вони отримують (або на отримання яких мають право) під час виконання посадових обов'язків, а також у зв'язку із звільненням;

- рішення суб'єкта управління об'єктами державної власності щодо державного унітарного підприємства;
- опис істотних передбачуваних факторів ризику, що можуть вплинути на операції та результати діяльності державного унітарного підприємства, та заходи щодо управління такими ризиками;
- відомості про договори, учасником яких є державне унітарне підприємство;
- інформація про операції та зобов'язання державного унітарного підприємства з державним та/або місцевим бюджетом, державними та/або місцевими установами, підприємствами та організаціями, включаючи договірні зобов'язання державного унітарного підприємства (фінансові та нефінансові), що виникають у результаті державно-приватного партнерства.

При цьому, відповідальність за оприлюднення та достовірність вище зазначеної інформації, законотворці покладають на керівника державного унітарного підприємства з урахуванням інших законів України та умов укладеного з ним контракту. Але на сьогодні недостатньо простого відкриття вище зазначених даних, адже їх достовірність потрібно систематично перевіряти. Тому доречно запропонувати створення громадських організацій при облрадах, які будуть займатися саме перевіркою опублікованих даних державних підприємств, а також моніторитимуть їх діяльність. Фінансуватись дані громадські організації можуть з обласних бюджетів. Дана практика дозволить ефективно відслідковувати потоки інформації щодо державного сектору та виявляти недобросовісне господарювання. При наявності таких випадків відповідна облрада ініціює звернення до спеціальних органів державної влади щодо перевірки того чи іншого ДП та покарання винних.

У такий спосіб, для ефективного та чесного управління об'єктами державної власності, повинна передбачатись винагорода за працю членів правління на рівні аналогічних посад у приватному секторі.

Наслідуючи досвід зарубіжних країн незалежний, компетентний та кваліфікований аудитор повинен щороку проводити аудиторську перевірку таким чином, щоб народ України, державні інституції, отримали зовнішнє та об'єктивне підтвердження того, що фінансова звітність достовірно передає усі суттєві аспекти фінансового стану та результатів діяльності підприємства. Аудитори повинні бути підзвітними парламенту та мати по відношенню до підприємства зобов'язання провести аудит з належною професійною дбайливістю.

Важливим є забезпечення деполітизації процесу прийняття рішень щодо державних підприємств. Ізоляція підприємства від політичного впливу вимагає явного утримання Урядом та урядовими установами будь-якого втручання у роботу підприємства, яке б виходило за межі інтересів акціонерів – громадян України. Однією із умов для досягнення цього є затвердження на національному рівні норм та положень, які повинні максимально корелювати участь кожного суб'єкта в управлінні державними компаніями.

Слід підкреслити, що на засадах ринкових відносин, держава за бюджетні кошти робить певні замовлення підприємствам, корпораціям і т. д. на ті чи інші потреби. Як відомо, бюджет кожної країни має певні обмеження. Тобто коли держава не володіє значними фінансовими ресурсами в ринковій економіці, вона не може паралельно та стрімко розвиватися в декількох напрямленнях одночасно.

Державна форма власності на низку підприємств та використання моделі публічного управління державними підприємствами нададуть змогу цілісно розвивати господарський комплекс країни. Відповідно за таких умов держава включає інші важелі для розвитку вітчизняної економіки. Адже перед нею не стоїть задача максимізації прибутку. Тобто розрахунки за виконання тих чи інших заказів між державними підприємствами, цілими галузями виробництва можуть відбуватись і формально (відповідно так, як у родині: за виконання тих чи інших послуг рідні ж не платять один одному, а

держава й повинна бути, як родина, а якщо трактувати науковим визначенням, то однією великою корпорацією). Тут держава-корпорація в основному несе витрати лише на заробітну плату працівникам тощо. За таких умов можна відразу розвиватися за багатьма напрямками, що є надзвичайно актуальним в нинішніх умовах.

## ВИСНОВКИ

Отримані в процесі проведеного магістерського дослідження результати надали можливість дійти наступних висновків.

Вивчення сутності та основ державного регулювання інституту власності в Україні та світі дало змогу визначити його основну сутність, принципи, функції та методи за допомогою яких органи державної влади здійснюють вплив на даний інститут. Відповідно, перед державним регулюванням стоїть завдання забезпечувати правовий механізм реалізації відносин власності у суспільстві, ефективно використовувати економічні та адміністративні важелі впливу (оподаткування, відсоткова норма за кредитом, державне замовлення, протекціонізм тощо), які повинні відігравати стимулюючу роль в організації та функціонуванні інституту власності.

Проведений аналіз результативності використання об'єктів власності України дозволяє стверджувати, що по-перше, регуляторні заходи з боку держави щодо перерозподілу власності були неефективними та несправедливими (до більшості громадян), по-друге, прослідковується постійне звуження переробних та високотехнологічних галузей виробництва, зростання валового зовнішнього боргу, імпортозалежність та розбалансування вітчизняної економіки, гостра демографічна криза, низький рівень життя, циклічне знецінення грошової одиниці тощо.

Слід зазначити, що законодавча база досить вдало регламентує процедуру утворення об'єктів власності та передбачає підтримку підприємництва шляхом створення сприятливих організаційних та економічних умов для його розвитку. У свою чергу, практика дає підстави стверджувати, що останнє положення має більш декларативний характер, адже суб'єкт, який має намір створити об'єкт власності та при цьому скористатись підтримкою органів влади, натикається на корумпований бюрократичний апарат, який гальмує даний процес з метою отримання

власної вигоди. Розглянуто систему органів державної влади та законодавство, яке регулює їх діяльність в контексті управління та створення державних підприємств. При цьому, володіючи колосальними ресурсами та можливостями органи влади, не проводять системної політики щодо створення об'єктів державної власності. Відповідно, система державних органів потребує утворення або визначення синергетичного ядра, яке матиме змогу здійснювати ефективне управління державними підприємствами та дозволить створювати нові об'єкти власності.

У магістерській роботі розроблено концептуальні підходи до розвитку державного регулювання інституту власності в основу якої покладено низку пріоритетних напрямів та завдань, які вміщують у собі комплексну взаємодію між інститутом влади, інститутом власності та суспільством. Відповідно до концепції, інститут влади здійснює: регулюючо-формуючу політику на інститут власності спрямовану до сталого розвитку з само відтворюючим характером; формуючий вплив на суспільство, шляхом утримання соціально-економічної сфери в рамках забезпечення висхідного розвитку людини. При цьому, суспільство:

- має прями важелі впливу на формування та підтримку народної, компетентної влади;
- впливає на інститут власності, шляхом безпосереднього створення об'єктів господарювання, забезпечує останній трудовими ресурсами та платоспроможним попитом.

У свою чергу, з боку інституту власності поступають зворотні впливи на суспільство, яке виражається в забезпеченні соціальної справедливості, активізації соціально відповідального бізнесу та на інститут влади шляхом фіскальних надходжень і прибутку державних підприємств до бюджетів різних рівнів. У такий спосіб, запропонована концепція повинна посприяти більш якій організації та дієвому функціонуванню інституту власності, дозволить системно утворювати підприємства різної форми власності та забезпечувати їх гармонійне співвідношення в економічному житті країни.

Отриманні узагальнення дозволили запропонувати модель публічного управління державними підприємствами, яка передбачає централізований підхід до управління об'єктами державної власності. Дана модель забезпечить прозорість роботи державних підприємств, дієвий нагляд за їх діяльністю з боку компетентних органів, громадськості тощо, передбачає удосконалений підхід до управління фінансами державних підприємств щодо використання державних інвестиційних коштів спрямованих на розвиток виробничої сфери. У такий спосіб, завдяки використанню сучасних методів щодо організації та контролю за робочим процесом, узгодженого стратегічного планування та управління, відбудеться перехід від покрання державними підприємствами до формування високоефективного інституту державної власності.

## ПЕРЕДІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Аналітична довідка про роботу Фонду державного майна України та хід виконання Державної програми приватизації у I півріччі 2017 року – 2017. URL: [http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/andov-6-2017-11303\\_11303.pdf](http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/andov-6-2017-11303_11303.pdf).
2. Аристотель. Політика / Аристотель – URL: [https://www.civisbook.ru/files/File/Aristotel\\_Politika.pdf](https://www.civisbook.ru/files/File/Aristotel_Politika.pdf).
3. Атаманчук Ю. М. Деякі аспекти покращення результатів виробничо-комерційної діяльності аграрних підприємств / URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui\\_2015\\_1\\_4.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2015_1_4.pdf).
4. Афанов А. П. Власність як соціально-філософська категорія / А. П. Афанов. // Мультиверсум [Текст] : філос. альм. / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України – Київ : Укр. центр духовн. культури. – 2002. – №30. – С. 192.
5. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн // Знання. – 2008. URL: [http://pidruchniki.com/15660212/ekonomi-ka/vlasnist\\_intelekt\\_konteksti\\_smis-lu\\_zhittya](http://pidruchniki.com/15660212/ekonomi-ka/vlasnist_intelekt_konteksti_smis-lu_zhittya).
6. Беляєв О. О. Політична економія : навч. посіб. / О. О. Беляєв, А. С. Бебело. Київ : КНЕУ, 2001. – 328 с.
7. Білецька Л. В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 2-ге вид. перероб. та доп. / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.
8. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник / І. М. Бойчик. – Київ: Кондор-Видавництво, 2016. – 378 с.
9. Брановицький В. В. Перерозподіл власності в умовах транзитивної економіки : дис. канд. ек. наук : 08.00.01 / Брановицький В. В. – Київ, 2016. – 248 с.
10. Бутенко Н. В. Державний сектор економіки: сучасний стан і

перспективи розвитку / Н. В. Бутенко, О. М. Халковський // Бізнесінформ. – 2015. – Вип 8. URL: [http://www.business-inform.net/pdf/2015/8\\_0/41\\_46.pdf](http://www.business-inform.net/pdf/2015/8_0/41_46.pdf)

11. Введення в Економіку. Лекція №2 : Економічні системи URL: [http://bookss.in.ua/book\\_vvedennya-v-ekonomiku\\_859/3\\_leksiya-2-ekonomichni-sistemi](http://bookss.in.ua/book_vvedennya-v-ekonomiku_859/3_leksiya-2-ekonomichni-sistemi)

12. Власюк О. С. Боргова стійкість як стратегічний напрям підвищення рівня фінансової безпеки / О. С. Власюк, Л. Г. Шемаєва, Л. П. Лондар. – Київ: НІСД, 2016. – 50 с.

13. Гармаш С. В. Закордонний досвід трансформацій національних економік та можливість його застосування в Україні в умовах загострення системної кризи / С. В. Гармаш. // Вісник НТУ «ХПІ». – 2015. – №26. – С. 54–61.

14. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>.

15. Гук А. Визначення форми права власності юридичних осіб / А. Гук. – 2007. URL: [http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2365/Huk\\_Vyznachennia%20formy%20prava%20vlasnosti%20.pdf](http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2365/Huk_Vyznachennia%20formy%20prava%20vlasnosti%20.pdf).

16. Демографічна криза: де взяти гроші на пенсії і у скільки це обійдеться бюджету. 2017. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/405249/demografichna-kryza-de-vzyaty-groshi-na-pensiyi-i-u-skilky-tse-obijdetsya-byudzhetu>.

17. Державне управління в економічній сфері / А. О. Дегтяр, М. В. Гончаренко, М. М. Коваленко, С. В. Майстро. – Харків : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. – 244 с.

18. Державні закупівлі в Європейському Союзі: системи оцінки та засоби правового захисту / [М. Трайбас, П. Бломберг, П. Горецькі та ін.]. – К: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2008. – С. 140–146.

19. Державні підприємства та їх фінансова діяльність. URL:

[http://pidruchniki.com/12920522/finansi/derzhavni\\_pidpriyemstva\\_finansova\\_diya](http://pidruchniki.com/12920522/finansi/derzhavni_pidpriyemstva_finansova_diya)  
Inist.

20. Державні підприємства України: поточний стан / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05f5bf01-e103-4777-a43b-0b4e35370b1c&title=Derzhpriemstva2>.

21. Домашенко М. В. Власність і право власності [Текст] : нариси з історії, філос., теорії і практики регулювання відносин власності в Україні / М. В. Домашенко, В. Є. Рубаник. – Харків: Факт, 2002. – С. 64.

22. Економічна теорія. Політекономія : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Семененка, Д. І. Коваленка. – Київ : ЦУЛ, 2010. – 360 с.

23. Емісія грошей // Національний банк України. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=123306](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123306).

24. Енциклопедія державного управління : у 8 т. // Т. 1 : Теорія державного управління / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Київ: НАДУ, 2011. – С. 748.

25. Етатизм URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC#cite\\_note-2](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC#cite_note-2).

26. Журбелюк Г. В. Проблема трансформації інституту права власності в умовах переходу України до ринку: історико-правові аспекти / Г. В. Журбелюк. – 2006. URL: [http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7121/Zhurbeliuk\\_Problema\\_transformatsii\\_instytutu\\_prava.pdf](http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7121/Zhurbeliuk_Problema_transformatsii_instytutu_prava.pdf).

27. Зюзь Д. В. Державна інвестиційна політика як чинник розвитку реального сектору економіки: зб. тез науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи», 15 березня 2018 р. – Харків . : Вид-во Хар РІ НАДУ «Магістр» С.76-80.

28. Зюзь Д. В. Сутність та чинники розвитку економічної системи / Д. Зюзь // Електронне наукове фахове видання «Державне будівництво». –

Х. : Вид-во Хар РІ НАДУ «Магістр», 2016. - № 2.

29. Іващук І. О. Інвестиційні пріоритети економічних реформ Китаю в умовах глобальної нестабільності / І. О. Іващук, М. Р. Орнат. // Економічний аналіз : зб. наук. пр. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. – Вип. 2. Т. 21. – С. 309–316.

30. Іменинник А. М. Концепція фінансового контролінгу в механізмі управління державними підприємствами [Електронний ресурс] / А. М. Іменинник, Л. І. Губська, В. Я. Міщенко. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: [goo.gl/s5X8rZ](http://goo.gl/s5X8rZ).

31. Інформація про рішення та розпорядження антимонопольного комітету України [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/138453>.

32. Історія економіки та економічної думки. Неокейнсіанська теорія циклу (Е. Хансен) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://pidruchniki.com/19570411/politekonomiya/neokeynsianska\\_teoriya\\_tsiklu\\_hansen](http://pidruchniki.com/19570411/politekonomiya/neokeynsianska_teoriya_tsiklu_hansen)

33. Коваленко М. М. Нове значення фінансової сфери для забезпечення розвитку економіки / М. М. Коваленко // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАГУ «Магістр», 2017. – Вип. 1(56). – С. 85–92.

34. Козак Ю. Г. Економіка зарубіжних країн / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, В. М. Осипов. – К: ЦУЛ, 2007. – С. 213.

35. Мамутов В. К. Удосконалення системи правового забезпечення економіки в Україні / В. К. Мамутов. // Економіка України. – 2013. – №2. – С. 60–66.

36. Матвеєнко В. К. Економічні функції держави в умовах трансформаційної економіки / В. К. Матвеєнко. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – №1. – С. 248–255.

37. Матусова О. М. Особливості антикризової політики Китаю в

умовах світової фінансової кризи / О.М. Матусова. URL: <http://www.kyumu.edu.ua/vmv/v/p05/ar222234.pdf>

38. Мельник А. Ф. Національна економіка [Електронний ресурс] / А. Ф. Мельник – URL: <http://westudents.com.ua/glavy/22112-26-bazisn-ekonomchn-nstituti-funktsonuvannya-natsionalno-ekonomki.html>.

39. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях. URL: [http://pidruchniki.com/1179120651226/ekonomika/vnutrishnya\\_ekonomichna\\_politika](http://pidruchniki.com/1179120651226/ekonomika/vnutrishnya_ekonomichna_politika).

40. Мочерний С. В. Економічна теорія / С. В. Мочерний, М. В. Довбенко. – Київ : Академія, 2004. – 856 с.

41. Ногінова Н. М. Приватизація в Україні: упущення, досягнення і перспективи / Н. М. Ногінова // Ефективна економіка. – 2014. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek\\_2014\\_1\\_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_32).

42. Орнат М. Р. «Китайське економічне чудо»: історичні аспекти й особливості економічних реформ / М. Р. Орнат. // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. – Вип. 6, Т. 1. – С. 71–74.

43. Павленко О. В. Правове забезпечення підприємств колективної (асоційованої) власності / О. В. Павленко // Форум права. – 2017. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE\\_FILE\\_DOWNLOAD=1&Image\\_file\\_name=PDF/FP\\_index.htm\\_2017\\_2\\_15.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2017_2_15.pdf).

44. Палехова В. А. Польський досвід переходу до ринку: уроки для України. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/pidruchniku/27/9.pdf>.

45. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі: Постанова КМУ від 20.08.2014 р. № 459. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF>

46. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності : Закон України

від 2.06.2016р № 1405-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1405-viii>.

47. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III [зі змінами]– URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.

48. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 року № 755-IV [зі змінами] – URL: <https://zakon.help/law/755-IV/edition01.01.2017/page1>.

49. Про затвердження «Порядку здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності та критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності»: Постанова КМУ від 19.06.2007 № 832. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/832-2007-%D0%BF/paran47#n47>.

50. Про приватизацію державного майна Закон України» // № 2164-XII від 04.03.92 – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>.

51. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 року № 185-V [зі змінами] – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/185-16/page3>.

52. Публічна власність: проблеми теорії і практики : монографія / під заг. ред. В. А. Устименка / НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. – Чернігів: Десна Поліграф, 2014. – 308 с.

53. Реформа державних підприємств / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://new.me.gov.ua-/content/pro-reformu.html>

54. Робота і економіка // щомісячне видання Об'єднання Австрійських Профспілок за березень 1983 року ; [пер. з англ. М. Кардач]. URL: [http://mail.aratta.com.ua/text\\_ua.php?id=1707](http://mail.aratta.com.ua/text_ua.php?id=1707)

55. Савченко В. Ф. Державне регулювання відносин власності в ринковій економіці / В. Ф. Савченко. // Науковий вісник Полісся. – 2015. –

№3 (3). – С. 9–18.

56. Системні проблеми реалізації промислової політики в Україні: вплив на економічну безпеку держави / О. В. Собкевич // стратегічні пріоритети №2 (35), 2015. URL: [http://www.niss.gov.ua/public/File/Str\\_prioritetu/SP\\_2\\_2015.pdf](http://www.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/SP_2_2015.pdf).

57. Спаських О. Ю. Трансформація відносин власності [Електронний ресурс] / О. Ю. Спаських. – 2017. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2396/1/62.pdf>.

58. Степаненко С. В. Трансформація відносин власності в умовах формування постіндустріальної економіки / С. В. Степаненко, Л. І. Яковенко. – Полтава: Скайтек, 2009. – С. 76.

59. Тенденції розвитку маркетингу в умовах економічних трансформацій : монографія / за ред. проф. Р. В. Федоровича. – Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2017. – 303 с.

60. Тимочко Н. О. Економічна історія: Лекції / Н. О. Тимочко, О. А. Пучко, Л. М. Рудомьоткіна. URL: <http://buklib.net/books/33701/>.

61. Хватов Ю. Ю. Економіка Франції: етапи і аналіз сучасних тенденцій розвитку / Ю. Ю. Хватов. – 2016. URL: <http://acadrev.duan.edu.ua/images/stories/files/2016-2/16.pdf>.

62. Хоменко В. Н. Проблема оновлення відносин власності в Україні / В. Н. Хоменко, О. А. Калініна. // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 2013. – №3. – С. 57–61.

63. Шестак М. Л. Проблеми функціонування державних підприємств у ринковій економіці: теоретичний аспект / М. Л. Шестак // Наукові праці МАУП. Сер. : Економічні науки. Психологічні науки. - 2013. - Вип. 2. - С. 87-91.

64. Шкільняк М. М. Механізм управління державною власністю в системі національної економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. ек. наук : спец. 08.00.03 "економіка та управління національним господарством" / Шкільняк М. М. – Тернопіль, 2009. – 39 с.

65. Як відбувалася приватизація державних підприємств у Польщі . – 2016. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/05/30/7049990/>.

66. Яновський О. Загальний порядок створення та реєстрації підприємства або інших юридичних осіб / Олексій Яновський // Західна консалтингова група – URL: <https://zkg.ua/blog/protsedura-stvorennya-ta-rejestratsiji-pidpryjemstva/>.

67. Яремків О. М. Обкрадена Україна. URL: <https://freesavchenko.com/wp-content/uploads/2017/05/Jaremkiv-obkradena-ukraina.pdf>.

68. Keynes, J.M. (1971—1989). The Collected Writings of John Maynard Keynes (cited as JMK with volume number), managing editors Sir Austin Robinson and Donald Moggridge. 30 vols.London: Macmillan.

69. The Laws of Plato. Ed. by E. V. England. 2 vols. Manchester, 1921. Introduction.